

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПАСТОРАЛЬНОГО БОГОСЛОВ'Я

Магістерська робота
БОГОСЛОВСЬКО-КАНОНІЧНІ АСПЕКТИ БЕАТИФІКАЦІЇ
МУЧЕНИКІВ НА ПРИКЛАДІ ПРОЦЕСУ БЕАТИФІКАЦІЇ
НОВОМУЧЕНИКІВ УГКЦ

Студент 6-го курсу: Остап Гоцанюк

Науковий керівник: о. Михайло Лесів
доктор східнохристиянського богослов'я

Рецензент: о. Іван Дулиба
доктор східного канонічного права

Львів 2022

Гоцанюк О. В. Богословсько-канонічні аспекти беатифікації мучеників на прикладі процесу беатифікації новомучеників УГКЦ: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / О.В. Гоцанюк/ Український Католицький Університет. Кафедра пасторального богослов'я; Наук. кер. : доктор східнохристиянського богослов'я Лесів М. В. – Львів: УКУ, 2022. – с.

Анотація. В роботі проаналізовано мучеництво у різних історичних періодах та становищах. Комплексний критичний аналіз богословсько-канонічних аспектів беатифікації мучеників. Досліджено основні етапи процесу беатифікації мучеників на основі документів Церкви, які врегульовують даний процес. Досліджено та описано процес беатифікації мучеників Київської Митрополії та Української Греко-Католицької Церкви. Досліджено процес автентифікації та збереження мощей.

Ключові слова: мученик, беатифікація, мощі, новомученики УГКЦ.

Abstract. The paper analyzes martyrdom in different historical periods and situations. Comprehensive critical analysis of theological and canonical aspects of the beatification of martyrs. The main stages of the process of beatification of martyrs on the basis of Church documents that regulate this process have been studied. The process of beatification of the martyrs of the Kyiv Metropolis and the Ukrainian Greek Catholic Church is studied and described. The process of authentication and preservation of relics has been studied.

Key words: martyr, beatification, relics, new martyrs of the UGCC.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. БІБЛІЙНО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ МУЧЕНИЦТВА.....	9
1.1. Етимологія поняття <i>μάρτυς</i>	9
1.2. Мучеництво в Святому Письмі.....	12
1.2.1. <i>Феномен мучеництва в Старому Завіті</i>	12
1.2.2. <i>Феномен мучеництва в Новому Завіті</i>	13
1.3. Феномен мучеництва в Святоотцівській спадщині.	17
1.4. Феномен мучеництва в сучасному богослов'ї.....	23
РОЗДІЛ II. КАНОНІЧНІ АСПЕКТИ БЕАТИФІКАЦІЇ МУЧЕНИКІВ.....	27
2.1. Документи Церкви, які регулюють процес беатифікації	27
2.2. Підготовчий етап та ініціювання справи кандидата для беатифікації... ..	29
2.3. Єпархіальний рівень беатифікаційного процесу.....	32
2.3.1. <i>Збір документальних доказів</i>	34
2.3.2. <i>Збір доказів від свідків</i>	36
2.3.3. <i>Закриття розслідування на єпархіальному рівні</i>	40
2.4. Римська стадія беатифікаційного процесу.....	42
2.5. Різниця беатифікації та канонізації в УГКЦ.....	43
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ВШАНУВАННЯ МУЧЕНИКІВ ТА ЇХ МОЩЕЙ В ІСТОРІЇ УГКЦ.....	46
3.1. Історичний перебіг формування беатифікаційного процесу.....	46
3.2. Особливості беатифікації та канонізації в княжий період та після Берестейського собору	52

3.3. Вшанування мощей в Церкві	56
3.4. Вшанування мощей у практиці УГКЦ.....	59
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	71

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

УГКЦ – Українська Греко Католицька Церква

НКВС – Народний Комісаріат Внутрішніх Справ

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

ЧСВВ – Чин святого Василя Великого

ЧНІ – Чин Найсвятішого Ізбавителя

р. – рік

рр. – роки

с. – село

ст. – століття

о. – отець

вл. – владика

ВСТУП

Від витоків християнства і до сьогоднішнього дня мучеництво вважається найвищим свідченням віри, глибокої любові до Господа та єдності з Ним, адже за Нього мученики добровільно проливають свою кров і віддають найцінніше, що мають – життя, наслідуючи тим самим Ісуса Христа, який добровільно пішов на хресну жертву і смерть для спасіння людства.

Мучеництво це Господній подарунок, за конкретних обставин і часу, який дається не всім. В першому посланні до Коринтян апостол Павло говорить, що ми християни проповідуємо Христа розп'ятого, що є для юдеїв ганьбою, а для поган глупотою (1 Кор 1,23-24). Подібно і в мучеників, через їх мучеництво, яке всім здається марною втратою життя, проявляється сила у слабкостях, які пізніше неодноразово наvertsали мучителів і присутніх, цим самим підтверджуючи слова Тертуліана «Кров мучеників – насіння християн».

Для християн, чиє буденне життя є наповненим думками про життя дочасне і його вигоди, хоча Ісус Христос говорить не збирати собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопують злодії і викрадають, а на небі, бо де твій скарб, там буде і серце (Мт 6,19-21), мученики є чудовим прикладом для наслідування, адже окрім мученицької смерті, вони жили чеснотливим християнським життям.

Актуальність цієї магістерської роботи полягає у тому, що одними з критеріїв відродження УГКЦ в 90-х роках були мученицькі подвиги і терпіння вірних, які зберегли підпільну церкву в час атеїстичного режиму СРСР. Також і в наш час мучеництво залишається важливою чеснотою в житті християн. Беатифікація новомучеників в Україні в 2001 році святим Іваном Павлом II є лише першим кроком у визнанні мученицького подвигу чисельних представників духовенства і мирян УГКЦ. Відповідно пошук, опрацювання та аналіз різного роду історичних документів та життєвих історій є важливим завданням для Церкви. Тому у даній магістерській роботі я намагатимусь дослідити богословсько-канонічні аспекти мучеництва і процес беатифікації.

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є висвітлення феномену мучеництва та його богословського значення, адже мучеництво є набагато ширшим ніж лише фактом насильницької смерті.

Предметом цієї праці є богословсько-канонічний аналіз аспектів процесу беатифікації мучеників.

Метою цієї роботи є проаналізувати мучеництво у різних історичних періодах та становищах; Комплексний критичний аналіз богословсько-канонічних аспектів беатифікації мучеників; Дослідити основні етапи процесу беатифікації мучеників.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання:

- Дослідити етимологію поняття мученика (гр. μάρτυς)
- Проаналізувати розуміння мучеництва в Святому Письмі та вченні Отців Церкви.
- На основі документів Католицької Церкви висвітлити процес перебігу беатифікації.
- Простежити видозміни процесу беатифікації крізь віки.
- Проаналізувати перебіг беатифікації мучеників УГКЦ, а саме Йосафата Кунцевича, Пратулинських мучеників та новомучеників.
- Дослідити канонічний процес прослави мощів мучеників.

Для виконання поставлених завдань, буде використано наступні методи:

- комплексного аналізу;
- дослідницький;
- узагальнення;
- історичного синтезу.

Оригінальність даної роботи полягає у тому, що на основі беатифікаційних документів новомучеників УГКЦ буде досліджено передумови беатифікації, а також проаналізовано шляхи для пошуку та проведення подальших беатифікацій мучеників, адже, як свідчать історичні джерела, кількість мучеників у часах комунізму є чисельною.

Історичними межами даної магістерської роботи буде ХХ ст. і початок ХХІ ст.

Основними джерелами цієї магістерської роботи будуть: Апостольська конституція *Divinus Perfectiones Magister* проголошена Іваном Павлом II 25 січня 1983 року, Апостольська інструкція *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum* проголошена Іваном Павлом II 7 лютого 1983 року. Апостольська інструкція *Sanctorum Mater* проголошена Бенедиктом VI 1 липня 2007 року. Інструкція *Le Reliquie nella Chiesa: Autenticita e conservazione* проголошена папою Франциском в 2017 році. *Міжнародний Біблійний Коментар* в п'яти томах, Шпідлік Тома «*Духовність християнського сходу*» Львів 1999. Збірник статей конференцій у справах беатифікації та канонізації святих «*Мученики – джерело свободи Церкви*» Львів 2015, о. Полікарп Марцелюк «*Шлях прослави святих у Католицькій Церкві*». Науковий журнал Українського Католицького Університету *Богослов'я №63* (Львів 1999), 69 (Львів 2005)

Перший розділ буде посвячений етимології поняття *μάρτυς*, а також розумінню смерті в християнській та інших релігіях. Після чого буде представлено мучеництво в Святому Письмі, трактування мучеництва в Святих Отців. Опісля йтиметься про феномен мучеництва в сучасному богослові.

Другий розділ буде присвячений документам Католицької Церкви, які врегульовують процес беатифікації. Буде розглянуто підготовчий етап процесу перед офіційним розслідуванням, процес самого розслідування, збір свідчень, документів, закриття розслідування на єпархіальному рівні та римський етап розслідування, а також визнання слуги Божого блаженним. Опісля буде представлено про різницю беатифікації і канонізації.

В третьому розділі буде досліджено історичний процес зміни прославлення мучеників від витоків християнства і до сьогоднішнього дня, опісля буде короткий опис перебігу беатифікаційних процесів мучеників УГКЦ, а саме Йосафата Кунцевича, Пратулинських мучеників та новомучеників беатифікованих в 2001 році папою Іваном Павлом II. Після чого буде висвітлено

практику почитання мощей мучеників, опираючись на документи Католицької Церкви, а також практика вшанування мощей УГКЦ.

РОЗДІЛ І

БІБЛІЙНО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ МУЧЕНИЦТВА

В даному розділі буде розглянуто розуміння поняття *μάρτυς*¹, в якому контексті воно вживалося тими чи іншими людьми, а також що саме під цим поняттям розуміють самі християни. Також буде проведено аналіз Старого та Нового Завітів на уривки про мучеництво, а також на основі коментарів до Святого Письма буде їх роз'яснено. Опісля буде подано мудрість перших віків, а саме Святоотцівська спадщина про мучеництво, в якій буде вибрано ті чи інші думки про мучеництво, як у Східних, так і у Західних Отців Церкви. Після цього розглянемо феномен мучеництва в сучасному богослов'ї, на прикладі Катехизму Католицької Церкви і Документів II Ватиканського Собору і, що вони говорять про подвиг мучеників.

1.1. Етимологія поняття *μάρτυς*

Поняття *μάρτυς* етимологічно означає свідок, у слов'янських мовах називають людину, яка понесла муки або загинула за свої переконання чи віру, тобто засвідчила кров'ю, приклад цього можна знайти у Новому Завіті, а саме коли вбивають диякона Степана (див. Ді 7:55-60; 22:20). Проте, як зазначається у словнику Біблійного Богослов'я, за редакцією Ксав'є Леон-Дюфура, хоча слово *μάρτυς* має християнське походження, часто використовується поза християнством, ба навіть більше поза релігією².

В Старому Завіті є багато випадків використання слова *μάρτυς*, особливо в П'ятикнижжі, проте не в значенні «мученик», а в значенні «свідок» людини, яка дає свідчення під час суду. Дуже часто від показів свідків, не менше двох, позитивних чи негативних, залежав вирок судді, який не міг бути винесений без доказів (Чис 35,30). В час Старого Звіту не було розвинутого судового процесу, де були б присутні прокурор чи адвокат, ці ролі виконували саме свідки, свідчення яких виступали або в захист, або в обвинувачення підсудного, саме

¹ Пер. з гр. *свідок, мученик*

² Пор. Леон-Дюфура К (ред). *Словарь Библейского Богословия//Мученик*. Москва 1998, с. 612

тому від них вимагалася цілковита правда, бо від їх свідчень дуже часто залежало життя тої чи іншої людини. Якщо виносився вирок смерті, то саме свідок який дав свідчення на користь страти кидав першим камінь, що робило його вбивцею у випадку лжесвідчення і з ним вчиняли так само, як з людиною ним звинуваченою, тобто каменували³.

Свідками також можуть бути різні речі, такі як книга Закону (Втор 31,26), копець⁴ (Бут 31.28), камінь (І.Н 24.27) чи навіть небо і земля (Втор 4.26). Цими предметами засвідченні обіцянки Ізраїльським народом Богу, і вразі непослуху, ці предмети свідчитимуть проти народу. Особливою місією Ізраїльського народу було свідчити про Бога, іншим народам, запевняючи, що Він є Єдиним Богом і крім Нього нема богів⁵. Часто народ про це забував і замість свідчити про Бога, сам сходив на манівці, тоді з'являлися особливі свідки, а саме пророки, які нагадували народу їх місію, але дуже часто за це платили життям.

Мученик це людина, яка засвідчує свою віру своєю ж кров'ю, тобто є замучена до смерті. На ранніх стадіях розвитку культури в народів, смерть в собі не має нічого доброго. У всіх релігіях є віра в потойбічне життя, в тому чи іншому розумінні, проте життя після смерті не сприймається як щось добре і бажане, а навпаки в смерті є трагічний тон, оскільки смерть є царством злих потойбічних сил⁶.

Ізраїльський народ перебрав песимізм смерті від сусідніх народів, які оточували їх і уявляли собі мертвих людей, як в той час було прийнято слабкими і немічними, які мусять увійти в шеол (Пс 88,13), тобто темне місце, яке часто зображується, як велике, огидне чудовисько (Іс 5,14)⁷.

Проте вчення Біблії про смерть говорить кардинально по іншому, смерть не є природньою для людини, адже « Бог є живим і Він не може дарувати нічого іншого, крім життя». Тобто кожна смерть, якою б вона не була, чи то в старості,

³ Пор. Леон-Дюфура. *Словарь Библейского Богословия// Свидетельство/Свидетель*, с. 1004.

⁴ Копець – насипаний або викопаний межовий знак. Пор. Яременко В.–Сліпушко О. (упор.) *Новий тлумачний словник української мови*, Т1. Київ 2006, с. 978.

⁵ Пор. Леон-Дюфура. *Словарь Библейского Богословия// Свидетельство/Свидетель*, с. 1004.

⁶ Пор. Шпідлік Т. *Антиномія смерті і життя в мучеництві// Богослов'я* 63 (1999), с. 15.

⁷ Пор. Шпідлік Т. *Антиномія смерті і життя в мучеництві*, с. 15.

чи в молодості, настає не тому, що людина, є людиною і це для неї природньо, а тому, що людина грішна⁸.

Як пише Володимир Соловйов у своїй книзі «Духовні начала життя»:

Людина перевищує тварин двома сильними бажаннями: безсмертя й істини. Але у самій дійсності зустрічає двох непримирених ворогів: гріх і смерть. Вони тісно пов'язані і тримають владу над нами. Смерть панує над нами і над усіма живими, гріх панує над нашими душами. Ми б хотіли піднятися над нашою природою, але насправді смерть нас принижує, як і інших тварин, і гріх робить нас гіршими за них⁹.

Після життя сповненого стражданнями і смерті, людина як в нагороду, зустрічається з Богом і це прекрасно, проте як каже Володимир Соловйов, ця теза є платонічною і применшує важливість перемоги Ісуса Христа над смертю, а смерть є трагічною. Проте цей трагізм знищується Ісусом Христом, адже Він перемінив трагічну смерть, на радісне воскресіння. В воскресінні за словами Соловйова: «тіло не може загинути, але стає тілом духовним». Тобто метою мучеництва є поєднання з Христом, щоб обожити своє тіло, а не зруйнувати¹⁰.

Мученики через власну смерть боролися проти зла і гріха в світі, цим самим часто прирівнювалися з атлетами, так вперше християнське життя до атлетичного бігу прирівняв Апостол Павло (1Кр 9,24-27), це порівняння можна часто побачити в так званих житіях мучеників: «177-178 року зберігаються листи (записи) церков з Вієн і Ліону, де мучеників порівнюються боротьбою атлетів на арені. Ареною тут є міста Вієн і Ліон, мученики-атлети покликані воювати з суперником – дияволом»¹¹.

Для перемоги над дияволом і гріхом, необхідно бути надзвичайно близьким з Ісусом Христом. В мученицькій смерті це здійснюється, адже первомученик Стефан говорить в Діяннях: «Ось бачу відкрите небо і сина Чоловічого, що стоїть по правиці Бога» (Ді 7.56). Тобто вмерти для мученика це зустрітися з Ісусом Христом віч-на-віч¹².

⁸ Пор. Шпідлік Т. Духовність християнського сходу. Львів 1999, с. 104

⁹ Соловьёв В. Духовные основы жизни, [PDF], Париж 1925, с. 27

¹⁰ Пор. Шпідлік. Духовність християнського сходу. с. 105

¹¹ Пор. Шпідлік. Антиномія смерті і життя в мучеництві, с. 20

¹² Пор. Там само. с. 20

1.2. Мучеництво в Святому Письмі

1.2.1. Феномен мучеництва в Старому Завіті

Тема страждання і мучеництва розкривається як у Старому, так і в Новому Завітах. У Старому Завіті в книзі Буття в четвертій главі зустрічаємо першого мученика Авеля, якого вбиває власний брат і кров якого кличе до неба про справедливість: «Що ти вчинив? Ось голос крові брата твого кличе до мене з землі» (Бут 4.10). В Старому Завіті пролилося немало крові праведників: « уся кров праведна, пролита на землі, від крові праведного Авеля до крові Захарії...» (Мт 23.25), але найбільш пам'ятним і яскравим мученицьким подвигом в Старому Завіті для багатьох є смерть братів Макавейських¹³.

З другої книги Макавеїв знаємо, що нечестивий сирійський цар Антіох IV Епіфан (175 – 164 до Р. Хр.), захотів щоб усі його піддані розмовляли тільки грецькою мовою, а також поклонялися грецьким божкам, багато з юдеїв почали виконувати наказ, проте не всі підкорилися, деякі ж були готові померти за віру. Книга Макавеїв подає два величаві приклади могутньої віри, а саме книжника Єлеазара, який подав приклад молоді та матері з сімома синами, яких мучитель заставляв їсти свинину, проте вони вибрали смерть, але не відступили від правдивої віри. Ці мученики померли з словами на устах: «Ти злочиннику, забираєш у нас це життя дочасне, але Цар світу воскресить нас, що вмираємо за Його закон – до вічного життя» (2Мак 7,9).

Друга книга Макавеїв, будучи частиною *Septuaginta*¹⁴, стала частиною священного канону християн, проте до єврейської Біблії ця книга не входить. Серед ранніх християн ця книга стала такою популярною, саме через Макавейських мучеників, яких первісні християни вважали своїми предвісниками та зразками їхнього опору і мученицької смерті. Іван Золотоустий, Григорій Богослов, Оріген та багато інших богословів в своїх

¹³ Пор. Цмоканич І. *Мучеництво в Біблії: жертва та свідочтво*//Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич 2017, с. 20

¹⁴ *Septuaginta* пер. з гр. «переклад сімдесяти старців» - перший переклад Старого Завіту на давньогрецьку мову, здійснений в період 3-2 ст. до Р.Х. в Олександрії (Єгипет). Старий Завіт в цьому перекладі зіграв величезну роль для християнської Церкви. Ним користувалися апостоли, новозавітні письменники, Святі Отці. Пор. Септуагінта // znaimo.com.ua (22.10.2021)

проповідях величають даних мучеників, а також подають їхню поведінку, як взіреть для наслідування християнами¹⁵.

1.2.2. Феномен мучеництва в Новому Завіті

Служіння Ісуса Христа починається з Його хрещення у Йордані, де Отець свідчить про Нього: «Це Син мій улюблений, що його я вподобав» (Мт 3,17). «Ці слова є визнанням царської гідності і помазання Ісуса (Пс 2,7), та водночас немов би відлунням слів, сказаних Авраамові: «Бог сказав: "Візьми сина твого, твого єдиного, якого любиш, Ісаака, і піди в Морія-край та й принеси його там у всепалення на одній з гір, що її я тобі вкажу» (Бут 22,2), свідченням, що «Бог бо так полюбив світ, що Сина свого Єдинородного дав, щоб кожен, хто вірує в нього, не загинув, а жив життям вічним» (Йо 3,16)¹⁶. В смерті Ісуса свідоцтво і жертва поєднуються, стаючи тим самим прикладом, який надихав не одне покоління мучеників. «Його ж славне на третій день Воскресіння стає не тільки оправданням Ісуса, але й свідоцтвом перемоги над смертю (Ді 2,24), відпущення гріхів (Ді 5,31) і нашого воскресіння (1Кор 6,14: «Бог же і Господа був воскресив – та й нас воскресить своєю силою»)¹⁷.

Важливою частиною Євангелій є **покликання до мучеництва**. Зустрічаємо в багатьох випадках, що Ісус Христос говорить про мучеництво, як один з видів свідчення, а також що його послідовники будуть переслідуванні, до тої міри, що можуть поплатитися життям. Проте це зрозуміло з самого початку привселюдного служіння Ісуса, адже він є «знаком протиріччя» і «поставлений для падіння і підняття багатьох» (Лк 2,34). Життя яким запропонував жити Ісус апостолам та всім наступним послідовникам кардинально відмінне, від філософії світу, саме тому світ і зненавидів їх: «Були б ви від світу, то світ би своє любив. А що ви не від світу, бо я вибрав вас від світу, ось тому й ненавидить вас світ» (Йо 15,19)¹⁸.

¹⁵ Пор. Віллен ван Хентен Я. *Друга книга Макавеїв// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.2. П'ятикнижжя та історичні книги*. Львів 2017, с. 534

¹⁶ Цмоканич. *Мучеництво в Біблії: жертва та свідоцтво*, с. 21

¹⁷ Там само, с. 21

¹⁸ Пор. Гринчишин М. *Мучеництво в Євангеліє та в Церкві// Богослов'я* 63 (1999) с. 9

Знаки протиріччя проголошуються Ісусом в Нагірній Проповіді:

Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне. Блаженні тихі, бо вони успадкують землю. Блаженні засмучені, бо будуть утішені. Блаженні голодні та спрагли справедливості, бо вони наситяться. Блаженні милосердні, бо вони зазнають милосердя. Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога. Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться. Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне. Блаженні ви, коли вас будуть зневажати, гонити та виговорювати всяке лихо на вас, обмовляючи мене ради. Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика на небі; так бо переслідували пророків, які були перед вами (Мт 5,3-12).

Тобто переслідування і мучеництво, не мало б бути для перших християн чимось несподіваним, адже Христос готував їх до цього, це та дорога якою Ісус пропонує йти до здобуття Царства Божого своїм учням. Звичайно вона не легка і не кожен з учнів нею пішов, проте нагорода того варта «Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика на небі» (Мт 5,12)¹⁹.

Ісус говорить до учнів:

Ненавидить вас світ - то знайте: мене він ще перед вами зненавидів. Були б ви від світу, то світ би своє любив. А що ви не від світу, бо я вибрав вас від світу, ось тому й ненавидить вас світ. Згадайте слово, що його був я вам вирік: Слуга не більший від пана свого. Переслідували мене - переслідуватимуть і вас. А слово моє зберігали - зберігатимуть і ваше. Та все те робитимуть вам за моє ім'я, не знають бо того, хто послав мене (Ів 15, 18-21).

Ісус розумів, що учні вповні так і не зрозуміли його науки і саме тому їм бракує віри, щоб прийняти ту саму кару від світу грішників, яку прийняв він. Найбільший парадокс написаний в наступних рядках Євангеліє від Йоана «А й година настане, коли то всяк, хто вас убиватиме, буде гадати, що служить тим Богові»²⁰.

Оце я посилаю вас, немов овець серед вовків... Стережіться людей, бо вони видадуть вас... Вас волочитимуть і до правителів і до царів за мене, щоб свідчити перед ними й поганам... Вас ненавидітимуть усі за моє ім'я, але хто витриває до кінця, той спасеться... А як будуть вас переслідувати в тому місті, тікайте в інше... Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж убити не можуть... Кожний, отже, хто визнає мене перед людьми, того і я визнаю перед моїм Отцем небесним. Хто ж мене зречеться перед людьми, того й я зречусь перед Отцем моїм небесним (Мт 10 16-36).

¹⁹ Пор. Гринчишин. *Мучеництво в Євангеліє та в Церкві*, с. 10.

²⁰ Пор. Окуре Т. *Євангеліє від Йоана// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. Євангеліє та Діяння апостолів*. Львів 2019, с. 355.

Учні мали готуватися до таких випробувань, як пророки, які проголошували волю Божу в Старому Завіті (Мт 5,10-12). Вони отримують попередження про те, що будуть видані синедріонам і будуть покарані, адже вони проповідували про відкрите Царство Боже для всіх, хто його шукає. Християни приймаючи мученицьку смерть, визнають цим самим Ісуса Христа і здійснюють пророцтво Ісуса, що вороги Церкви вбивають тіло, але душу вбити не можуть, адже вони повстануть і сятимуть як зорі навіки (Пор. Дан 12,2; Мал 3,20-21)²¹.

В Євангелії від Луки Ісус говорить такі слова: «Коли хто хоче йти за мною, нехай себе *зречеться*, візьме щодня на себе хрест свій і йде за мною» (Лк 9,23). Ці слова містять в собі парадоксальну вимогу, а саме позбутися всіх радощів цього світу, бажання безпеки, насолоди, а жити служачи іншим, навіть до тої міри, щоб віддати своє життя за ближнього і віру: «Ніхто не спроможен любити більше, ніж тоді, коли він за своїх друзів життя віддає» (Йо 15,13)²².

Попри зовнішні гоніння з боку як і євреїв, так і не євреїв, та попри внутрішні конфлікти, християни знають, що їх страждання звіщатимуть Євангелія всім народам, в потрібний момент Святий Дух дасть необхідні слова, коли вірні повстануть перед судом і їх страждання є свідченням страждань Господа Ісуса Христа (Пор. Мр 10,33-45)²³.

Мучеників повсюди сприймали як тих хто наслідує свого Господа. Вже в Новому Завіті, а саме в книзі Діянъ Апостолів главі 6 та 7, є смерть первомученика Стефана. Ці дві глави є першим свідоцтвом і зразком для перших християн. Лука ставить великий акцент на самій проповіді Стефана, яка, необхідно зазначити, за мету не ставить протиставлення себе розлюченому народу чи захист себе перед судом, а не на стражданнях які він переніс²⁴.

²¹ Пор. Леске А. *Євангеліє від Матея*// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. *Євангеліє та Діяння апостолів*. Львів 2019, с. 86-87.

²² Пор. Абогунрін С. *Євангеліє від Луки*// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. *Євангеліє та Діяння апостолів*. с. 234.

²³ Пор. Гавард В. Пібоді Д. *Євангеліє від Марка*// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. *Євангеліє та Діяння апостолів*. с. 183.

²⁴ Пор. Тейлор Дж. *Книга Діяння Апостолів*// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. *Євангеліє та Діяння апостолів*. с. 395.

Суд над Ісусом і Стефаном має велику кількість паралелей, євреї не могли перемогти в дискусії над Стефаном, подібно як і проти Ісуса змовилися про його вбивство, при цьому використавши лжесвідків: «Ми чули, як він говорив образливі слова проти Мойсея та проти Бога» (Ді 6,11). Стефана звинувачують у передбаченні руйнації Храму, подібно як і Ісуса (Мт 26,60-61). Під час каменування чуємо слова Стефана: «Господи Ісусе прийми дух мій!» (Ді 7,59), Ісус же говорить на хресті наступні слова: «Отче у Твої руки віддаю духа мого!» (Лк 23,46). Останньою паралеллю між Христом і Стефаном є їх слова перед смертю, в випадку Стефана: «Господи не постав їм цього за гріх!» (Ді 7,60), а в випадку Ісуса: «Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять» (Лк 23,34). Головною відмінністю між Ісусом і Стефаном, за словами Григорія Ніського, є те, що Христос задля нас людську природу прийняв, а Стефан задля Господа її позбувся²⁵.

Страждання диякона Стефана як можна побачити має багато паралелей до страждання Христа, цим самим мучеництво дістає значення, що це повнота наслідування Христа, досконала участь у Його свідченні. Мученицька смерть диякона Стефана стає переломним моментом у Книзі Діянй Апостолів, а також і в історії християнства, адже до цього події відбувалися лише у Єрусалимі, де вони могли б продовжитися і закінчитися, проте через страх гонінь, всі учні Христа, окрім апостолів, розсипалися по Юдеї і Самарії (Ді 8,1), тим самим рознісши Слово Боже по більшій території²⁶.

Смерть Ісуса на хресті – це жертва, яка замінила всі жертвоприношення Старого Завіту (Пор Євр 9,12). На принесенні себе в жертву за людей, Ісус Христос започатковує Церкву: «Я ж, коли від землі буду піднесений, всіх притягну до себе» (Йо 12,32). Мусимо розуміти, що тихе, спокійне, життя без страждань, це не є життя християн, адже Христос вчив: «Пшеничне зерно, коли не впаде на землю і не завмре, залишиться саме-одне; коли ж завмре, то рясний

²⁵ Пор. Беч Ю. *Спорідненість процесу засуду та страждань першого мученика Стефана та Ісуса Христа*//Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич 2017, с. 89-92.

²⁶ Пор. Тейлор Дж. *Книга Діянй Апостолів// Міжнародний Біблійний Коментар. Т.4. Євангеліє та Діянй апостолів*. Львів 2019, с. 396.

плід принесе» (Йо 12,24), Тертуліан²⁷ відштовхуючись від цієї цитати, сформував вираз який всім відомий, а саме: «Кров мучеників – насіння християн»²⁸. Історія показує, що насправді там де були мученики, там Церква відроджувалася, неначе міфічний фенікс і давала неймовірні плоди²⁹.

Загалом в Святому Письмі можна побачити плавний перехід поняття *μάρτυς* від свідоцтва до мучеництва, вперше буквально це ототожнюється в Одкровенні апостола Івана: «Антипа – свідок мій вірний був вбитий у вас, де мешкає сатана» (Од 2,13). «Першим же “ свідком вірним і правдивим ” (Од 3,14) є сам Господь, якого наслідують численні мученики, свідоцтва яких оспівує і осмислює книга Одкровення. Вона є книгою мучеництва та його богослов'ям»³⁰.

Мученицька смерть неможлива без допомоги:

Тому і ми, маючи навколо себе таку велику хмару свідків, відкиньмо всякий тягар і гріх, що так легко обмотує, і біжімо витривало до змагання, що призначене нам, вдивляючися пильно в Ісуса, засновника й завершителя віри, який, замість радості, що перед ним була, витерпів хрест, на сором не звертаючи уваги, і який возсів праворуч Божого престолу. Тож думайте про того, хто витерпів від грішників таке велике проти себе противенство, щоб ви, ізнемігшись, не впали духом (Єв 12,1-3).

Ці слова апостола Павла є немовби підтвердженням думки, що необхідні постійний зв'язок і підтримка Господа Ісуса Христа, а також інших християн, також необхідно повсякчас пам'ятати про приклад Ісуса і багатьох мучеників для того щоб витерпіти всі муки і тим самим прославити Його.

1.3. Феномен мучеництва в Святоотцівській спадщині.

Тема мучеництва була надзвичайно близька Святим Отцям Церкви, адже Отці були творцями Традиції Церкви, а мучеництво в епоху коли вони жили було частим і беззаперечним свідченням віри³¹. Проте необхідно зазначити для себе,

²⁷ Квінт Септимій Флоренс Тертулліан (155-220) – уродженець Карфагену, християнський мислитель, догматист, апологет, боровся з еретиками, особливо з Маркіоном і Єрмогеном, багато проповідував серед язичників. Не є Учителем Церкви через те, що при кінці життя впав в ересь монтанізму. Пор *Тертулліан* // *azbyka.ru* (04.12.2021)

²⁸ Тертуліан. *Апологетик* 50. *Творення Тертулліана, християнського писателя в кінці другого и в началі третього века*. Санкт-Петербург, 1849.

²⁹ Пор. Мудрий С. *Християнське мучеництво – свідчення Церкви XX століття*//*Богослов'я* 63 (1999) с. 9

³⁰ Цмоканич І. *Мучеництво в Біблії: жертва та свідоцтво*, с. 22

³¹ Пор. Федько Р. *Мучеництво в святоотцівській спадщині*//*Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич* 2017, с. 24

що мучеництво, це не тільки віддати своє життя за Ісуса Христа, але є також і «провадження богоугодного життя»³².

Для перших християн переслідування і мученицька смерть розумілися як участь у долі Спасителя. Віра в Христа та проповідь Його науки не християнським народам, яку тепер називаємо місійністю, могли призвести не тільки до втрати авторитету та привілеїв в тогочасному суспільстві, а й до втрати свого життя, так відбувалося встановлення «Церкви мучеників». Саме тому німецький автор Кампенгаузен³³ говорив, що місійна праця призводить до мучеництва, а мучеництво набирає місійного характеру³⁴.

В перші століття християнства мученицька смерть не була рідкістю, про це ми дізнаємося з письмових джерел, які дійшли до наших часів, а саме з актів мучеництва³⁵, *Passiones*³⁶ та пізніших документів³⁷. До останнього джерела саме і належать твори багатьох Отців Церкви.

Головною думкою в ранньохристиянських текстах які зачіпають тему мучеництва є уподібнення мученика до Ісуса Христа, тобто наслідування Його, прикладом цієї тези є *Перший лист до Климента Римського* та *Лист до Римлян Ігнатія Антіохійського*. Наслідування Ісуса мучеником, означає прийняти страждання за Нього і цим самим ніби показати парадокс безсилля Бога перед людською ненавистю, ця думка є присутньою у *Мучеництві Полікарпа*³⁸. Суспільство не завжди могло зрозуміти суть мученицького подвигу, адже часто можна було почути питання: «Де їхній Бог? Яка їм користь від релігії, через яку віддають своє життя»³⁹, в цих словах можна почути схожість до насмішок над

³² Св. Теодор Студит. *Короткі науки //Перлини Східних Отців, упор. Катрій. Ю. Вид. 2. Львів 1998, с. 171*

³³ Ганс Ерїх Фрейхер фон Кампенгаузен – німецький протестантський богослов, одним з найважливіших протестантських церковних істориків ХХ століття. Пор. Hans von Campenhausen // en.wikipedia.org (04.12.2021)

³⁴ Пор. Федько. *Мучеництво в святоотцівській спадщині*, с. 25

³⁵ *Акти мучеництва* – це офіційні записи що стосуються мученицької смерті тих чи інших мучеників і є записаними церковною спільнотою або світською владою. Серед відомих нам є *Акти Юстина з товаришами* близько 130 р.; *Акти Кипріяна* 258 р. та інші. Пор. Федько. *Мучеництво в святоотцівській спадщині*, с. 25

³⁶ *Passiones* –це записані розповіді про мучеників свідками, які були присутні при їхніх страхах. До прикладу *Мучеництво Полікарпа* близько 156 р. та інші. Пор. Федько. *Мучеництво в святоотцівській спадщині*, с. 26.

³⁷ *Пізнішими документами* називають гомілетичні, поетичні та історичні твори, які є написані людьми, що не були присутніми на самих страхах, проте їх твори мають відомості про того чи іншого мученика, завдяки чому про нього є якась інформація. Пор. Федько. *Мучеництво в святоотцівській спадщині*, с. 26.

³⁸ Пор. Падовезе Л. *Вступ до патристичного богослов'я*, Львів 2001, с. 133.

³⁹ Евсевий Памфил. *Церковная история // Богословские труды Московской патриархии*, [PDF] Т. 5, Москва 1982-1985, с. 60.

Ісусом людей які були при Його хресті: «... нехай спасе себе самого, коли Він – Месія Божий, Вибраний» (Лк 23,35). У *Мучеництві Святих Перпетуї, Феліцити та їх товаришів, Мучеництві святих Карпуса, Папілуса і Агатоніка* та багатьох інших знаходимо свідчення, що самі мученики розуміли і були свідомими своїх дій, адже проливаючи свою кров за Христа вони так виявляли любов до Нього⁴⁰, а в *Мучеництві Полікарпа*, мучеництво вважається даром Божим, який може прийняти не кожен⁴¹. Адже для такого типу свідчення, як каже Іринеї Ліонський⁴², необхідно бути готовим: «Мученики дають свідоцтво і зневажають смерть не завдяки кволу тілу, а завдяки готовності Духа»⁴³.

Отці Церкви говорять, що немає більшого вияву досконалої любові до Господа, ніж віддати своє життя за Нього. У Діадоха Фотикійського⁴⁴ можна знайти наступні слова: «Ніхто не може, поки він є в цім тілі, довести любов до досконалості, лише святі, котрі пішли на мучеництво і дійшли до досконалого ісповідання»⁴⁵.

Апостол Єрм⁴⁶ в Пастирі, описуючи своє видіння пише, що всі мученики знаходяться по праву сторону святині, бо вони вгодили Богу перетерпівши лютих звірів, хрести, темниці, бичування ради імені Його, очистилися і як золото залишає у вогні домішки свої, так і вони залишили всяку скорботу і печаль, ставши чистими і придатними для будівлі башти⁴⁷.

⁴⁰ Пор. Падовезе. *Вступ до патристичного богослов'я*, с. 133.

⁴¹ Пор. Евсевій Памфіл. *Церковная история // Богословские труды Московской патриархии*, [PDF] с. 60

⁴² Священномученик Іринеї Ліонський – учень Полікарпа Смирнського, згідно з житієм був обезголовлений мечем за сповідання віри близько 202 року Пор. Священномученик Іринеї Лионский // *azbyka.ru* (16.10.2021)

⁴³ *Проти Єресей V 9, 2 // SC 153 (1969)*, с. 111

⁴⁴ Діадох Фотикійський – відомостей майже не збереглося. Константинопільський святий Фотій іменує його «єпископом Фотики у стародавньому Епірі». Під час монофізитських суперечок обстоював думку учасників IV Вселенського Собору в Халкедоні 451 р. Пор. *Блаженный Диадок, епископ Фотики // azbyka.ru* (04.12.2021)

⁴⁵ Апофтегми Отців // *PG 65*, с. 428

⁴⁶ Апостол Єрм – I-II ст. Відомостей майже немає. Був рабом, пізніше звільнений. В посланні до римлян апостола Павла згадується його ім'я. Ранньохристиянський письменник, автор «Пастир». Пор. *Апостол Ерм // azbyka.ru* (04.12.2021)

⁴⁷ Пор. Апостол Єрм. *Пастырь. Видение третье. Строение башни, изображающей церковь // azbyka.ru* (16.10.2021)

Ігнатій Антіохійський⁴⁸ вважає, що лише мученицька смерть може зробити його справжнім учнем Христовим⁴⁹. Він висловлюється так:

Ніякої користі не принесуть мені насолоди світу, ні царство віку цього. Краще мені померти за Ісуса Христа, ніж панувати над усією землею... Його шукаю, Котрий помер за нас, Його бажаю, Котрий за нас воскрес... Хочу бути Божим: не віддавайте мене світові. Пустіть мене до чистого світу: з'явившись туди, бути людиною. Дайте мені можливість наслідувати страждання Бога мого⁵⁰.

В посланні до Римлян, Ігнатій пише, щоб його залишили їжею для звірів, адже він пшениця Божа, яка має бути змелена зубами звірів, для того щоб стати чистим хлібом Христовим, бо тільки так він почне бути учнем Христовим⁵¹.

В п'ятій главі послання до Римлян, є наступні слова мученика Ігнатія Богоносця : «Ні видиме, ні невидиме, ніщо не втримає мене прийти до Ісуса Христа. Вогонь і хрест, натовпу звірів, розсічення, розірвання, роздроблення кісток, відсікання членів, розтrocення всього тіла, люті муки диявола придуть на мене, - тільки б досягти мені Христа»⁵². З цих слів видно велике бажання Ігнатія мученицької смерті, адже вважає її початком нового життя, що видно з наступних рядків шостої глави: «Я маю на увазі вигоду: вибачте мені, брати! Не перешкоджайте мені жити, не бажайте мені померти. Хочу бути Божим: не віддавайте мене світу»⁵³. Тобто в «житті» Ігнатій бачить спокуси і духовну смерть «Князь віку цього хоче звабити мене і зруйнувати моє бажання, спрямоване до Бога»⁵⁴, а в смерті мученик бачить справжнє життя, якого має прагнути кожен християнин.

Оріген⁵⁵ також прославляв мучеництво у своєму відомому творі «Закликання до мучеництва». Твір побудований як заохота диякона Амвросія і

⁴⁸ Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський – згідно Євсевія Кесарійського, один з перших християнських авторів не юдейського походження, який був схоплений в Антіохії за правління Траяна і по дорозі в Рим, написав сім листів до різних спільнот, після прибуття в Рим кинутий левам на розтерзання 20 грудня 107 року // Пор. Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський // *azбука.ru* (16,10,2021)

⁴⁹ Пор. Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Ранние Отцы Церкви. Антология. Послание к Римлянам, IV* [PDF], Брюссель, 1998.

⁵⁰ Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Ранние Отцы Церкви. Антология. Послание к Римлянам, IV* [PDF]

⁵¹ Пор. Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Послание к Римлянам, IV* [PDF]

⁵² Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Послание к Римлянам, V* [PDF]

⁵³ Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Послание к Римлянам, VI* [PDF]

⁵⁴ Священномученик Ігнатій Богоносець, єпископ Антіохійський. *Послание к Римлянам, VII* [PDF]

⁵⁵ Оріген – мучеництво з часів самого свого дитинства вважав він вищим щастям людини, ідеалом, вищою метою земного життя, тому вже в квітучі часи своєї юності він прагнув до мучеництва, особливо після арешту батька

пресвітера Протоктета до мучеництва, на основі мозаїки добре підібраних цитат з Святого Письма, які всі зводяться до переконування Орігеном своїх друзів в твердому сповідуванні своєї віри і збуджуючи відразу в них до зречення від Христа: «Сьогоднішні часи страждання, якими блаженство ми собі купуємо, ці страждання не можуть бути, навіть порівнювані з тією славою, яка повинна відкритися для нас»⁵⁶.

В двадцять восьмій главі даного твору Оріген питає словами псалмопівця: «Чим Господеві я віддячу за всі його добродійства для мене?» (Пс 116,12) і сам відповідає на своє запитання: «Я підніму чашу спасіння і прикличу ім'я Господнє» (Пс 116,13). Чашею спасіння звичайно називається мучеництво: «Отче мій, якщо можливо, нехай мене ця чаша мене. Однак не як я бажаю, лише – як ти» (Мт 26,39). Оріген впевнений, що хто п'є чашу, яку Ісус пив, сяде на престол разом з Царем царів, буде разом з Ним панувати і судити. Хто прийме її, той і ім'я Господнє закличе, а кожен, хто ім'я Господнє закличе, спасеться (Рим 10,13)⁵⁷.

Також Оріген подібно до інших висловлюється про те, що недостатньо лише піддати своє тіло на тортури і померти, а також необхідно відмовитися від принад світу: «Але я вважаю, що всією душею Бог тими любий, хто внаслідок справжнього бажання з'єднатися з Богом, себе відокремлює не тільки від земного тіла, але відмовляється від спілкування зі всякого роду тілесними речами»⁵⁸. Оріген прирівнює мучеництво до виходу Аврама з Харану (див. Бут 12,4-5), де він мав все і пішовши в невідомість, проте довірившись Богу, здобув наслідника і багатство. Подібно і мученика Господь випробовує, чи відмовитися той від усього, що має, щоб побачити, чи любить Господа Бога він усім серцем і всією своєю душею, і якщо він віддасть перевагу Богу над нечестивим життям, то буде нагороджений життям вічним⁵⁹. У книзі Проповідник Соломон говорить

Леоніда. На 70-му році життя йому вдалося випити чашу мучеництва, тому що за ім'я Христа Ісуса він був закутий в ланцюзі і розтягнутим на спеціальному інструменті. Крім усього, Орігену погрозували спаленням. Помер від ран. Пор. Ориген // azbyka.ru (16.10.2021)

⁵⁶ Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, II [PDF], 2-ге вид. Санкт-Петербург 1897

⁵⁷ Пор. Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, XXVIII [PDF]

⁵⁸ Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, III [PDF]

⁵⁹ Пор. Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, V-VIII [PDF]

наступне: Проголосив я мертвих, що вже вмерли, щасливішими ніж живих, які ще живуть (Проп 4,2). Але хто ж з померлих більше прав має бути прославленим за своє щастя, як не той, який добровільно зазнав смерть за віру у Христа?⁶⁰

Представник західної патристики, Тертуліан в *«Посланні до мучеників»* прирівнює світ з «темницею, яка є фортецею диявола»⁶¹, тому не потрібно по ньому шкодувати, бо входячи в в'язницю, мученик насправді виходить з неї. Пропонує називати в'язницю *«притулком»* для усамітнення, який шукав Ісус Христос, а також пророки, бо хоча на руках кайдани, проте душа вільна і може сягати далеко поза мури, ведучи прямо до Бога. Тіло не відчуває тягара своїх кайданів, коли душа знаходиться на небесах: вона забирає з собою всю людину і переносить його туди, куди захоче. «Бо де твій скарб, там буде і твоє серце» (Мт 6,21)⁶².

Мученика Тертуліан прирівнює до воїна, який довго має підготовлюватися, щоб здобути Царство Небесне силою (Мт 11,12), проте не має чого боятися, адже Бог буде помічником, а Дух Святий керівником на цьому непростому шляху. Для мученика лаврами буде вінець безсмертний і нагородою буде щастя удостоїтися бути співмешканцями ангелів на небесах, прославленими в усі віки⁶³.

Автор пригадує, що «дух бадьорий, але тіло немічне» (Мт 26,41) і це говорить сам Господь, тому необхідно, щоб плоть корилася духу, який є сильнішим. Звичайно плоть буде боятися темниці, вістря меча, паплюження хреста, лютості диких звірів, нестерпних мук від вогню, і всього того, що варварський кат може придумати жахливого для мучення християн, проте саме тут на поміч має прийти бадьорий дух і пригадати для чого все це терпиться і про нагороду яка чекає⁶⁴.

⁶⁰ Пор. Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, XXII [PDF]

⁶¹ Тертуллиан. *Послание к мученикам*, I [PDF], 2-ге вид. Санкт-Петербург 1849

⁶² Тертуллиан. *Послание к мученикам*, II [PDF]

⁶³ Тертуллиан. *Послание к мученикам*, III [PDF]

⁶⁴ Тертуллиан. *Послание к мученикам*, IV [PDF]

Святитель Йоан Золотоустий⁶⁵ в *«Беседи о святых Маккавеех»* пише: «біси де побачать лежать тіла мучеників, негайно відскакують геть і тікають. Вони дивляться не на смертну їх природу, але на невимовне велич Христа, Який діяв в них»⁶⁶. З цих слів випливає, що святитель вважає подібно Апостолу Павлу «Живу вже не я, а живе Христос у мені» (Гал 2,20) і, що саме Христос співдіяв в час смертний з мучениками.

Йоан Золотоустий в *«Похвальному слові всім святим мученикам»* так описує велич подвигу мучеників:

Мученики й ангели розрізняються тільки іменами, а справами поєднані. Ангели живуть на небі, і там же мученики. Перші не підвладні старості і безсмертні, і мученики будуть мати те саме. Але ті отримали безтілесне єство? Що ж? І мученики, хоч мають тіло, але безсмертне, чи вірніше — ще до безсмертя смерть за Христа прикрашає їхні тіла краще, ніж безсмертя. Не таким світлим є небо, яке прикрашається хором зірок, як тіла мучеників, які прикрашаються світлою кров'ю ран. Отже, померши, вони отримали найбільше надбання і ще до безсмертя прийняли нагороди, отримавши завдяки смерті вінці⁶⁷.

З цих слів бачимо велике шанування мучеників Отцями Церкви у християнському суспільстві.

Оріген та інші Отці Церкви бачать зв'язок між мучеництвом і хрещенням, так до прикладу Оріген говорить про «хрещення мучеництвом», Тертуліан про *lavacrum secundum*⁶⁸, а Юстин Мученик запевняє, що мучеництво подібно до хрещення змиває всі гріхи⁶⁹. Подібно і святитель Іван Золотоустий пише: «Не дивуйтеся, що я мучеництво назвав хрещенням. І тут Дух витає з великою щедрістю, і відбувається очищення від гріхів, і якесь дивне і чудесне очищення душі, і як ті, котрі хрестяться, омиваються водою, так і ті, котрі терплять мучеництво, омиваються власною кров'ю, що і трапилося з Лукіаном»⁷⁰.

1.4. Феномен мучеництва в сучасному богослов'ї

⁶⁵ Святитель Йоан Золотоустий – Архієпископ Константинопольський, богослов, 14 вересня 407 року Йоан Золотоустий, остаточно знесилений тривалим переходом під арештом помер. Пор. Святитель Иоанн Златоуст// *azbyka.ru* (16.10.2021)

⁶⁶ Святитель Иоанн Златоуст. Полное собрание творений Иоанна Златоуста, I [PDF], Т2. Санкт-Петербург 1896

⁶⁷ Йоан Золотоустий. *Повне зібрання творінь Йоана Золотоустого у 12 томах. Похвальне слово всім святим мученикам*. Т.2. К.2. Київ 2016, с. 753

⁶⁸ пер. з лат. друге хрещення

⁶⁹ Пор. Шпідлік Т. Антиномія смерті і життя в мучеництві// *Богослов'я* 63 (1999) с. 21

⁷⁰ Йоан Золотоустий. *Повне зібрання творінь Йоана Золотоустого у 12 томах. Похвальна бесіда про святого мученика Лукіана*. Т.2. К.2. Київ 2016, с. 565

В Катехизмі Католицької Церкви написані такі слова:

Мучеництво є найвищим свідченням істинності віри; це свідчення аж до смерті. Мученик дає свідчення Христові, Який помер і воскрес, і з Яким він злучений любов'ю. Він дає свідчення істинності віри і християнського вчення. Він приймає смерть через акт внутрішньої сили. «Нехай я стану кормом для тварин. Через них, бо дано мені буде прийти до Бога» (Св. Ігнатій Антіохійський, Послання до Римлян, 4,1.)⁷¹.

З цих слів випливає, що мучеником міг стати не кожен, а тільки людина яка мала надзвичайну близькість з Богом, адже у всі часи була і є велика кількість християн, які при найменшому тиску, зраджували Христову віру. Мучеництво прирівнюється до таїнства, а саме «згадується як засіб отримання прощення гріхів разом із цілковитим очищенням», цим самим прирівнюючись до Хрещення⁷².

«Церква завжди мала сильне переконання в тому, що хто зазнає смерті за віру, не отримавши Хрещення, є охрещений своєю смертю для Христа і з Ним. Це Хрещення кров'ю, як і бажання Хрещення, приносить плоди Хрещення, хоч воно і не є таїнством»⁷³.

В V главі, яка називається «Про загальне покликання до святості в Церкві», Догматичної конституції про Церкву⁷⁴ *Lumen gentium*⁷⁵ говориться, що мучеництво є одним з шляхів для досягнення святості:

Якщо Ісус, Син Божий, явив свою любов, поклавши душу свою за нас, то ніхто не має більшої любові, ніж той, хто віддає своє життя за Нього і за друзів своїх (пор. 1 Йо. 3:16; Йо. 15:13). До цього найбільшого свідчення любові всім, зокрема гонителям, деяких християн було покликано ще в ранні часи; і християн завжди буде до цього кликано. Отож Церква вважає, що мучеництво є винятковим даром і найвищим доказом любові, бо в ньому учень уподібнюється Вчителю, який добровільно прийняв смерть задля спасіння світу, аж до пролиття власної крові. Хоч і небагатьом дається це мучеництво, але всі мають бути готовими визнавати Христа перед людьми і серед переслідувань, яких Церкві ніколи не бракувало, йти за Ним услід хресною дорогою⁷⁶.

⁷¹ Комісія Синоду Єпископів. *Катехизм Католицької Церкви*. м. Жовква 2002, с.562

⁷² Пор. о. Михайло Димид. *Мучеництво: Традиція і канони*//Богослов'я 63 (1999) с. 42

⁷³ Комісія Синоду Єпископів. *Катехизм Католицької Церкви*. м. Жовква 2002, с.309

⁷⁴ Догматичної конституції про Церкву *Lumen gentium* – Затверджена папою Павлом VI 21 листопада 1964 року, після того як вона була схвалена на соборі. Конституція *Lumen Gentium* стала однією з чотирьох конституцій Другого Ватиканського собору і одним з найважливіших документів, прийнятих на ньому. Вона присвячена Церкві, її містичній ролі у справі спасіння людства, її ієрархічному устрою, правам і обов'язкам окремих її членів. Пор. Конституція *Lumen Gentium*: миряни у Церкві // radiomaria.org.ua (22.10.2021)

⁷⁵ Пер. з лат. *Світло народам*

⁷⁶ II Ватиканський Собор. Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium*. Львів 2014, с. 95

Ватиканський Собор вважає мучеників постійними членами Церкви з якими вірні мають постійне спілкування, через молитви і заступництво. II Ватиканський Собор розкриває сутність мучеництва, без якого Церква не проіснувала б до сьогоднішніх днів і яке є ніби другою природою Церкви, а саме вмирати і віддавати своє життя, уподібнюючись тим самим до нашого Спасителя Ісуса Христа⁷⁷.

Святий Іван Павло II казав: «Мученики, йшли за Христом, Добрим Пастирем, аж до кінця. Нехай же їхнє свідчення стане запрошенням до того, аби їх наслідувати. Через хрещення кожен християнин покликаний до святості. Не від усіх, вимагається найвищого випробування через проливання крові. Однак, кожному доручене завдання йти за Христом з самовідданістю⁷⁸». З цих слів випливає, що хоч це і складно, і не кожен покликаний до цього, проте кожен християнин має бути готовим до смерті заради Христа.

14 вересня 2021 року під час проповіді у Словаччині папа Франциск говорить наступні слова: «Хрест був знаряддям смерті, але з нього вийшло життя, він був чимось, на що ніхто не хотів дивитися, але він відкрив нам красу Божої любові». Цей уривок проповіді папи є подібним з словами Павла до Коринтян: «Ми проповідуємо Христа розп'ятого – ганьбу для юдеїв, і глупоту для поган, а для тих, що покликані, – чи юдеїв, чи греків – Христа, Божу могутність і Божу мудрість» (1 Кор 1,23-24). Також ці слова перекликаються з виразом Тертуліана що кров мучеників є насінням християн, в цьому можна побачити логіку, адже Ісус Христос усіх спас через хрест, а через мучеництво, можна сказати відбулося поширення християнства серед язичників, які ставили собі питання, за що люди терплять такі муки⁷⁹. Як підтвердження цього, слова папи під час меси 30 січня 2017 року: «Мученики – це ті, завдяки кому Церква прямує вперед, вони підтримують Церкву. Вони її підтримували, й далі це чинять сьогодні»⁸⁰.

⁷⁷ Пор. о. Михайло Димид. *Мучеництво: Традиція і канони*//Богослов'я 63 (1999) с.33

⁷⁸ Пор. *Беатифікація трьох іспанських священиків-капуцинів, мучеників за віру* // vaticannews.va (29.11.2021)

⁷⁹ Пор. *Свідки Розп'ятого мають єдину стратегію – покірну любов* // missiopc.blogspot.com (29.11.2021)

⁸⁰ Пор. *Сьогодні у Церкві мучеників більше, ніж у перші віки християнства: папа Франциск* // dyvensvit.org (29.11.2021)

В даному розділі було досліджено етимологію поняття *μάρτυς*, яке означає «свідок», проте в християнстві використовується як відповідник слову мученик, людини яка за свої переконання, віру понесла кару і смерть. Адже саме мученик є свідком Христа розп'ятого, бо повторюючи своєю смертю Його муки, пригадує кожному з мирян на яку жертву заради них пішов Господь.

Опісля цього було представлено розуміння смерті і життя після неї. Так для нехристиян смерть сприймається як щось недобре, в ній є трагізм. З однієї сторони, насправді так, адже Бог є життям, а смерть увірвалася в людське життя, через гріх. А з другої сторони, трагічність смерті перемінюється Ісусом Христом на радість воскресіння. Смерть для мученика це зустріч з Ісусом Христом.

Відтак було розглянуто мучеництво у Святому Письмі, з Старого Завіту продемонстровано Макавейських мучеників, які загинули, проте не зрадили віру. Ця книга була дуже популярна серед християн перших століть. З Нового Завіту, як приклад була використана мученицька смерть диякона Стефана, яка має багато паралельних місць до останніх годин перед смертю Ісуса Христа на хресті.

Після цього представлені святоотцівське мислення щодо мучеництва. Головною думкою Отців Церкви є – немає більш досконалої любові ніж віддати своє життя за Бога і стати правдивим його учнем, проте необхідно пам'ятати, що також необхідно вести життя за заповідями Божими. Також Отці, подібно як і сучасне богослов'я, прирівнюють мучеництво до таїнства, в особливій мірі до Хрещення, проте не водою, а кров'ю, яке змиває всі гріхи. Мучеництво є винятковим даром і найвищим доказом любові і християнам завжди необхідно бути готовим до нього

РОЗДІЛ II

КАНОНІЧНІ АСПЕТИ БЕАТИФІКАЦІЇ МУЧЕНИКІВ

В II розділі буде розглянуто Канонічне Право Католицької Церкви щодо беатифікації мучеників і досліджено перебіг розслідування на єпархіальному рівні, а пізніше на римському етапі. Також буде розглянуто документи видані Конгрегацією у справах Святих, що врегульовують процес беатифікації. Опісля буде розглянуто різниця між беатифікацією і канонізацією.

2.1. Документи Церкви, які регулюють процес беатифікації

Культ мучеників було завжди актуальним, в сучасному світі він ні в якому разі не знецінився і не пропав, а тільки приносить більше плодів у Церкві. Католицька Церква створила Конгрегацію, яка в свою чергу виробила правила дослідження життя і смерті того чи іншого ісповідника віри⁸¹.

Тобто є певна послідовність дій у справах прослави та почитання мучеників, яка є встановлена певним органом, а саме в цьому випадку Римським Архиєреєм. Проте загальне право ні католицької, ні східних католицьких церков⁸² не має в собі канонів які б врегульовували дану потребу, а відсилає до певних інструкцій і конституцій про які даліше піде мова⁸³.

Загалом процес беатифікації врегульовується трьома документами:

- Апостольською конституцією *Divinus perfectionis Magister*⁸⁴, яку було проголошено 25 січня 1983 р., Римським Архиєреєм Іваном Павлом II і яка упорядкувала основні засади, правила і процедуру проведення розслідування Єпископами в їхніх єпархіях чи діоцезіях справ пов'язаних

⁸¹ пор. Марцелюк П. Новомученики Української Греко-Католицької церкви та їхнє свідоцтво віри//Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич 2017, с. 53

⁸² Кан. 1403/ККП: «§1. Справи канонізації Слуг Божих керуються спеціальним папським законом. §2. У справах тих, крім цього, мають бути застосовані положення цього Кодексу всякий раз, коли в тому ж законі посилається на загальне право або йдеться про норми, які з самої природи речі стосуються також цих справ.»

Кан. 1057/ККСЦ: « У справах Слуг Божих, щоб їх проголосити святими, слід дотримуватися спеціальних норм, установлених римським Архиєреєм».

⁸³ пор. Цимбалюк О. Прослава і почитання мучеників. Сучасна практика Католицької Церкви та досвід Самбірсько-Дрогобицької Єпархії Української Греко-Католицької церкви //Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич 2017, с. 61

⁸⁴ пер з лат. *Учитель божественної досконалості*

з беатифікацією чи канонізацією святих⁸⁵. Дана конституція в собі мала три цілі, а саме максимальне залучення єпархіальних єпископів, при підготовці доказів, зміцнення наукового потенціалу при опрацюванні справ, скорочення непотрібного формалізму⁸⁶.

- *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum*⁸⁷ затвердженні 7 лютого 1983 року Римським Архиєреєм. Дана Інструкція визначає норми яких необхідно дотримуватися в єпархіальних розслідуваннях справ беатифікації і канонізації Слуг Божих⁸⁸.
- Інструкція Конгрегації у справах святих *Sanctorum Mater*⁸⁹ видана 1 липня 2007 р. для здійснення єпархіальних досліджень у справах беатифікації та канонізації, які стосуються героїчних чеснот і мученицької смерті Слуг Божих⁹⁰. Конгрегація видаючи цю інструкцію, мала на меті найперше створити умови для більш ефективної співпраці між Апостольським Престолом і Єпископами, а також уточнити і полегшити застосування чинного законодавства у справах Святих. Інструкція покроково розглядає процедуру Єпархіальних розслідувань⁹¹.

Метою даних процесів є «збір доказів з метою досягнення моральної впевненості щодо героїчності чеснот або мученицької смерті Слуги Божого, беатифікація та канонізації якого є предметом актуального дослідження»⁹². З цього робимо висновок, що даний процес збирає як позитивні, так і негативні докази про ту чи іншу особу.

⁸⁵ Даною Апостольською конституцією Римський Архиєрей дав право Конгрегації у справах святих видавати необхідні норми для проведення розслідувань щодо життя, чеснот, мучеництва блаженних і Слуг Божих. Також цією конституцією було скасовано розпорядження встановленні Кодексом Канонічного Права 1917 р. щодо беатифікації та канонізації // Пор. Місія Постуляційний Центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 216

⁸⁶ Пор. Х. Мішталь, Л. Фейдаш-Бучек. *Sanctorum Mater*. Коментар до Інструкції Конгрегації у справах Святих про проведення дієцезіального або єпархіального розслідування в канонізаційних справах. Жовква 2019, с. 17

⁸⁷ пер. з лат. *Службові норми у дослідженні справ єпископа у процесах беатифікації*

⁸⁸ Пор. Місія Постуляційний Центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ. *Мученики – джерело свободи Церкви. Збірка статей конференції справ беатифікації і канонізації святих у Католицькій Церкві, 2013-2015 рр.* м. Львів: Артклас 2015, с. 216

⁸⁹ пер. з лат. *Мати святих*

⁹⁰ Слуга Божий – називається вірний католик, щодо якого розпочато справу беатифікації і канонізації, використовується як знак поваги. Пор. *Sanctorum Mater*. Титул II §2. Мученики – джерело свободи. с. 218

⁹¹ пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 216

⁹² *Sanctorum Mater* Ст.2, с. 29

2.2. Підготовчий етап та ініціювання справи кандидата для беатифікації.

Кандидатом на беатифікацію може бути лише католик, охрещений, що помер в повному сопричасті з Церквою⁹³. Розпочинати беатифікаційний процес можна лише через п'ять років після смерті кандидата, якщо ж заява⁹⁴ подана 30 років після смерті, то постулятор має в'яснити причину⁹⁵ запізнення⁹⁶. Справи діляться на давні⁹⁷ і сучасні⁹⁸.

Перш ніж схвалити заяву⁹⁹ і розпочати єпархіальне розслідування, єпископу чи тому хто прирівнюється до нього правом¹⁰⁰, необхідно провести початкове розслідування, в якому проводиться опитування, щодо *слави мучеництва*¹⁰¹ і *слави знаків*¹⁰².

В попередньому розділі було наведено думку св. Теодора Студита, про те, що не вистарчає тільки віддати своє життя за Ісуса Христа, але й необхідно вести боговгодне життя, як підтвердження цього Римський Архиєрей Венедикт XIV виокремив сім обов'язкових чеснот кандидата для беатифікації: «1) Християнські, а не лише загальнолюдські; 2) героїчні; 3) видатні; 4) виявленні в конкретних обставинах життя; 5) практиковані довший час; 6) такі,

⁹³ Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 4 §1

⁹⁴ Заява постулятора – письмове прохання, в якому постулятор від імені заявника просить дозвіл в єпископа про початок справи щодо мучеництва кандидата. Разом із заявою постулятор мусить подати єпископу: біографію (про життя, про мучеництво, думку вірних щодо кандидата); всі твори кандидата завірені нотарем; перелік можливих свідків. Заяву і додатки до неї необхідно прикріпити до актів розслідування. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 37

⁹⁵ Впевнившись, що з боку заявника не було шахрайства у відкладенні подачі заяви, єпископ має письмово засвідчити про відсутність обману і прикріпити цю заяву до документації. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 26-27

⁹⁶ Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 31

⁹⁷ Давні справи – справи в яких докази мучеництва кандидата можна дізнатися лише з письмових джерел, бо немає свідків події. У цій справі розслідування в основному лежатиме на плечах істориків і архіваторів. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 30

⁹⁸ Сучасні справи – справи в яких докази в основному є усними свідченнями свідків, проте необхідно також дослідити документальні докази. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 29

⁹⁹ У разі не схвалення заяви з обґрунтованих причин, єпископу необхідно повідомити заявника і постулятора декретом, в якому вказує причини свого рішення. Якщо ж єпископ схвалює заяву, йому необхідно дізнатися думку інших єпископів, хоча б регіональної конференції, або як у Східній Церкві оголосивши на синоді єпископів, чим підтвердить колегіальність Церкви. Єпископи мають дати відповідь в письмовій формі і бажано щоб це зробив Голова Церкви. Цей документ також необхідно додати до документації. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 41-42.

¹⁰⁰ Прирівнюється до Єпархіального Єпископа відповідно кан. 381 §2 ККП: територіальний прелат, абат, апостольський вікарій чи префект, постійний апостольський адміністратор. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 3.

¹⁰¹ Слава мучеництва – думка поширена серед вірних Церкви, щодо смерті слуги Божого за віру або чесноту. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 5 §2

¹⁰² Слав знаків – думка вірних, щодо ласк отриманих від Бога через заступництво слуги Божого. Пор. *Sanctorum Mater* Ст. 6 §1

що охоплюють цілісність духовного життя; 7) практиковані, охоче, рішуче і радо»¹⁰³.

Також для початку процесу необхідно дізнатися думку вірних щодо кандидата, чи користувався він «справжньою і поширеною думкою мучеництва»¹⁰⁴, вірні мають брати приклад з кандидата для беатифікації, наслідуючи який можна досягти райського блаженства¹⁰⁵. Без підтвердження думки святості беатифікаційний процес не можна розпочинати. Також як зазначено в *Sanctorum Mater*, думка має бути «природною, сталою, тривалою і поширеною серед осіб, які заслуговують довіри, а не штучною»¹⁰⁶.

Збирання документації, щодо думки мучеництва і знаків є надзвичайно важливими в ході процесу, і є одним з головних завдань постулятора¹⁰⁷, якого призначив заявник¹⁰⁸, проте спосіб збору документації і доказових матеріалів, не вказаний Конгрегацією. Зазначено лише, що постулятор під час розслідування, має проживати на території єпархії, в якій проходить розслідування, для того, щоб зробити це більш поглиблено і вивчити середовище життя і смерті кандидата.

Постулятор має дбати про те, щоб не приховати ніяких можливих знахідок від компетентного єпископа, щодо думок мучеництва і знаків кандидата, під час письмової подачі результатів дослідження. Найперше він має діяти в інтересах

¹⁰³ Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер* Ст. 4 §1, с. 36

¹⁰⁴ Там само, с. 43

¹⁰⁵ пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 12

¹⁰⁶ *Sanctorum Mater* Ст. 7 §2

¹⁰⁷ Постулятор – особа (або кілька осіб, які називаються віце-постулятори) призначена заявником через довіреність, яка укладена відповідно до правових норм і затверджена компетентним єпископом. Постулятору надається право виступати від імені заявника перед єпископом на єпархіальному рівні і перед Конгрегацією на римській стадії. Доручення має містити відбиток печатки заявника, його підпис, підпис куріального канцлера, а також дата видання доручення, яке має бути долучене до актів розслідування. Постулятором може бути священник, монах, член товариства апостольського життя, мирянин або мирянка, а також згідно *Normae servandae* п. 3а. має бути фахівцем богослов'я, канонічного права, історії і бути обізнаним, хоча б загально з процедурами Конгрегації у справах Святих. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер* Ст. 12 §1-4 – Ст. 13 §1-2, с. 58

¹⁰⁸ Заявник справи – підтримує справу розслідування і бере на себе моральну і матеріальну відповідальність за неї. У ролі заявника можуть виступати: єпархіальний єпископ, юридична особа, парафії, інститути посвяченого життя, товариства апостольського життя, клирицькі чи мирянські об'єднання вірних, які визнані церковною владою, або й будь-хто з народу Божого, лиш би він міг забезпечити просування справи на єпархіальному і римському рівнях. Призначається через нотаріальний акт, який приймає єпископ, після переконання, що заявник спроможний виконати всі зобов'язання, які на нього поклали. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер* Ст. 11 §1-2, с. 57

Церкви, а тому складає присягу діяти чесно, не впливати на свідків, виявляти труднощі, які б затримували справу на подальших рівнях, а також зарікається будь-якого підступу і обману¹⁰⁹.

Інструкція *Sanctorum Mater* на основі прийнятої віддавна практики зобов'язує постулятора всі знайдені документи передавати експертам з історії і архівації, після ознайомлення з ними для того, щоб скласти думку про кандидата до беатифікації¹¹⁰.

Після того як постулятор збере як позитивні, так і негативні думки щодо кандидата для беатифікації, щойно тоді він іде до юрисдикційно-компетентного єпископа¹¹¹ і представляє їх від імені заявника¹¹². Також постулятор згідно з чинним законодавством подає єпископові підстави для провадження справи, а також послання яке несе дана беатифікація¹¹³. Лише після цього єпископ, ознайомившись з поданою документацією, впевнившись у думці про мучеництво і знаки, вирішує важливість і цінність¹¹⁴ даного процесу для Церкви.

Саме компетентному єпископу належить прийняти рішення, щодо початку розслідування, провадити судове розслідування щодо мучеництва на єпархіальному рівні, а також йому належить право видати рішення про закінчення і достовірність розслідування, опісля чого переслати акти до Конгрегації на римський етап¹¹⁵.

Після прийняття рішення щодо початку єпархіального розслідування про беатифікацію кандидата, єпископ зобов'язаний оприлюднити заяву постулятора

¹⁰⁹ Пор. Antonio Casieri. *Postulatorum vademecum*. 1985. с. 24

¹¹⁰ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 19 §1-3

¹¹¹ Компетентним є єпископ на території єпархії якого помер кандидат до беатифікації, хіба що існували певні обставини або на прохання єпископа, який має розпочати справу, отримавши письмову згоду від єпископів які є компетентними та письмову згоду від Конгрегації. Рескрипт який отримав єпископ необхідно додати до документації справи і лише тоді розпочинати єпархіальне розслідування. Пор. Х. Міштал. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater* Ст. 8 §1, с. 47

¹¹² Пор. Х. Міштал. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 12-15 §1, с. 47

¹¹³ Пор. Х. Міштал. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 8 §2, с. 50

¹¹⁴ Важливість і цінність процесу для Церкви згідно з папою Венедиктом XIV є добрий приклад кандидата, потреба зміцнення католицької віри, зміцнення і моральна підтримка вірних в часі переслідувань, прохання церковних «високопосадовців» чи великої кількості вірних про беатифікацію. Пор. Х. Міштал. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 8 §2, с. 50

¹¹⁵ Пор. Х. Міштал. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 20, с. 70

про початок розслідування у своїй єпархії в зручній для нього спосіб¹¹⁶. Якщо необхідно можна повідомити про це в інших єпархіях, за згодою місцевого ієрарха. В повідомленні необхідно закликати вірних надати корисну інформацію, яка стосується справи, а саме документи, фото, твори, також і суперечливі думки і предмети, які можуть стати перешкодою у справі. У раз виявлення серйозних перешкод, неможливості їх усунення постулятором і якщо єпископ вважає, що надалі справу неможна продовжувати, він має повідомити постулятора про своє рішення виклавши причини¹¹⁷.

У випадку готовності до початку розслідування, єпископу було б добре запитати у Конгрегації чи не має вона ніяких застережень щодо кандидата чи справи. Письмову відповідь Конгрегації у справах святих необхідно додати до актів справи¹¹⁸.

2.3. Єпархіальний рівень беатифікаційного процесу.

Почавши офіційно розслідування справи в єпархії кандидат до беатифікації отримує новий титул, а саме *слуга Божий*¹¹⁹.

Згідно з *Normae servandae* компетентний єпископ і всі задіяні особи мають обов'язок дбати про те, щоб єпархіальне розслідування пройшло на високому рівні, а з доказів не було нічого опущено, адже від цього залежить успіх справи і її довготривалість, оскільки через нестаранно зібрані матеріали, справа може призупинитись¹²⁰.

¹¹⁶ Через едикт на дошці оголошень собору, в єпархіальному журналі або на офіційному сайті. Едикт необхідно приєднати до документації. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 43 §1-4

¹¹⁷ Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 43-44, с. 105-107.

¹¹⁸ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 45-46.

¹¹⁹ Слуга Божий – цей титул немає ніякого канонічного значення, проте *Sanctorum Mater*, саме так вважає називати кандидата, процес беатифікації якого почався канонічно. Використовується скоріше як знак поваги до кандидата. Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 11.

¹²⁰ Пор. *Normae servandae*. Ст. 27

В число осіб які є задіяні в єпархіальному розслідуванні входять: делегат єпископа¹²¹, промотор справедливості¹²² і нотар¹²³. Всі посадовці¹²⁴ мають бути затвердженими декретом єпископа, який підписаний канцлером, для конкретного розслідування і згодом прикріплені до матеріалів справи для юридичної правосильності. Також всі особи задіяні в процесі складають присягу¹²⁵ про старанність і службову таємницю¹²⁶.

У випадку чудесного зцілення хвороби чи іншого чуда, єпископ має призначити медичного або технічного експерта¹²⁷, який має помагати промоторові складати питання для допиту свідків, адже промотор може не бути компетентним в тих чи інших медичних або технічних термінах, тощо¹²⁸.

Всі сесії єпархіального розслідування¹²⁹ мають проходити в приміщеннях трибуналу єпископа або в іншому місці яке годиться для цього, окрім приміщень які є власністю інституту посвяченого життя, товариства апостольського життя, або якогось іншого товариства до якого належав слуга Божий з огляду обережності¹³⁰.

¹²¹ Єпископ може розслідувати справу сам або через велику кількість обов'язків, пов'язаних з керуванням єпархією, призначити делегата. Делегат має священником, який компетентний в богословських, історичних, а також канонічних питаннях. Якщо в єпархії немає гідного претендента, єпископ може звернутися до єпископа іншої єпархії про допомогу, у вигляді надання компетентного священника. Делегований священник володіє тією самою владою, що й єпископ. Для кожної справи призначається окремий делегат. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Sanctorum Mater*. Ст. 53-55. с. 116-117.

¹²² Головною метою промотора справедливості є стежити щоб справа проходила згідно закону, всі документи були зібрані належним чином, складає питання свідкам. Повинен брати участь у всіх засіданнях розслідування, а також співпрацювати з делегатом єпископа. Промотором може бути як священник так мирянин, але подібно делегатові має бути обізнаним в богословських, історичних, а також канонічних питаннях. Через важливість уряду, а також залучення багатьох сил і часу, може бути призначеним лише на одну справу. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 56-58.

¹²³ Нотар – записує покази свідків (без нотаря допит свідків суперечить праву), а також складає всю документацію розслідування за вказівками делегата єпископа, цю посаду може зайняти будь-який мирянин чи священник.

¹²⁴ Якщо слуга Божий належав до інституту посвяченого життя, клирицького чи мирянського об'єднання, єпископ не може надавати посади в розслідуванні (окрім експерта з історії та архівістики) особам які належать до того ж інституту чи об'єднання. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст 50.

¹²⁵ На останньому засіданні, всі хто склав присягу, є звільненими від неї. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст 52

¹²⁶ Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Sanctorum Mater*. Ст. 47-52, с. 111-115

¹²⁷ Медичний чи технічний експерт – подібно іншим членам слідчої групи має скласти присягу про службову таємницю. Експерт має бути присутнім під час допиту свідків, при потребі він має пропонувати делегатові єпископа роз'яснювальні питання в межах своєї компетенції. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Sanctorum Mater*. Ст. 60, с. 120-121

¹²⁸ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст 60

¹²⁹ Сесії розслідування це урочисті випадки, тому що беатифікація Слуги Божого є надзвичайно важливим процесом, який наділений ознаками сакральності, а не просто збір чиновників, тому це має бути достойне місце до якого легко буде обратитися свідкам і вони там будуть почуватися комфортно. Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 56

¹³⁰ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст 61

2.3.1. Збір документальних доказів

Після того як єпископ призначив делегата єпископа, промотора справедливості, нотаря, при потребі медичного чи технічного експерта, а також було знайдене відповідне і достойне місце проведення сесій відбувається збирання документальних доказів. Єпископ призначає для цього цензорів-богословів¹³¹ та експертів в галузі історії і архівістики¹³².

Якщо є праці які слуга Божий опублікував, то їх має перевірити хоча б два цензори-богослови на правильність навчання слуги Божого щодо віри і моралі. Беруться до уваги тільки опубліковані твори, промови, листи, щоденники, в сьогоденні також відноситься до цього блоги, електронні записи, проте цензурі не підлягають рукописи і твори для приватного вжитку. Цензору недостатньо подати лише, що не знайшов якоїсь суперечності у питаннях віри і моралі, але також має подати риси особистості, характер і тип духовності слуги Божого, що впливає з його творів. Також згідно §2 64 статі було б добре, щоб цензор переглянув також неопубліковані твори і сформулював свою думку щодо них, для конкретнішого розуміння кандидата і його моральності, праведності і правовірності¹³³. Свою думку кожен цензор-богослов має подати оремо єпископу в письмовому вигляді, склавши присягу що все вірно виконав, після чого її додають до актів засідання. Якщо слуга Божий по собі не залишив ніяких опублікованих творів, то компетентний єпископ видає декрет про те, що друквані твори відсутні і додає до актів засідання¹³⁴.

У всіх розслідуваннях, без винятку чи це давні, чи сучасні єпископ зобов'язаний призначити декретом хоча б трьох експертів з історії та

¹³¹ Цензором-богословом може бути цензори які затвердженні єпископом єпархії, або Синодом єпископів, або ті яких єпископ вважає здатними. Цензорами можуть бути як миряни, так і священники, їхні іменна мають бути в таємниці. Мають бути вибрані за відповідними знаннями, второпністю і здоровою наукою. Цензори кожен окремо перед єпископом в присутності канцлера курії мають скласти присягу про вірність і службову таємницю і з декретом призначення додати до документації справи. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 62-63. с. 125

¹³² Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. с. 123

¹³³ У разі суперечливих думок щодо віри і моралі виявили навіть в неопублікованих творах, необхідно прояснити перед початком процесу, якщо б їх було не можливо усунути, слід утриматися від подальшої праці. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 64. §2 с. 129

¹³⁴ Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. Коментар *Sanctorum Mater*. Ст. 62-67. с. 122-132

архівістики¹³⁵, цим самим створивши єпархіальну історичну комісію. Не просто знайти експертів в даній ділянці в кожній єпархії, які б безкорисливо присвятили багато часу на пошук неопублікованих матеріалів слуги Божого, а також всіх фундаментальних документів для розслідування. Пошуком необхідних осіб займається постулятор, після чого приставляє їх єпископу¹³⁶.

Головне завданням експертів з історії і архівістики полягає у пошуку і зборі неопублікованих творів, а також всіх документів історичного зразка, таких як свідоцтва, дипломів, відзнак та решту, на підставі чого можна було б реконструювати життя слуги Божого, і цим самим у випадку проблем врятувати Церкву від скандалів і дебатів. Загалом праця експертів з історії та архівістики, із спостережень Конгрегації, допомагає позитивно закінчити як давні справи так і сучасні з їх проблемами¹³⁷.

Пошук і збір документальних доказів проходить у архівах, бібліотеках всіх міст, де проживав чи працював слуга Божий, також необхідно бути пильним оскільки ті чи інші документи могли бути передані іншим інституціям, не тільки церковним, але й державним. Також як зазначає *Sanctorum Mater* необхідно провести пошуки в римських декастеріях, адже вони могли цікавитися слугою Божим і мати якусь інформацію¹³⁸.

Normae servandae в 14 статті § 2 зазначає що необхідно подати перелік зібраних документів, однак це породжувало незручності, оскільки релятори при праці з документами не мали завжди їх в вільному доступі, не всі вони видані, або оприлюднені. Тоді релятору необхідно було звертатися до історичної комісії в єпархії для отримання того чи іншого документа, а це в свою чергу затягувало в часі справу. Тому для вирішення цієї проблеми в *Sanctorum Mater* 72 статті зазначається, що необхідно подавати фотокопію всіх невиданих творів і зібраних

¹³⁵ Експерт з історії і архівістики може бути призначеним з інституту посвяченого життя, товариства апостольського життя чи священничого/мирянського об'єднання до якого належав слуга Божий, адже завдяки цьому можна без проблем звертатися до архівів товариства. Подібно цензорам-богословам експерти з історії складають присягу про службову таємницю в присутності єпископа і канцлера єпархії, після чого їх додають до актів розслідування. Пор. Х. Мішталь. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 69. с. 135

¹³⁶ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 68

¹³⁷ Пор. Х. Мішталь. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 68-70. с. 132-136

¹³⁸ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 71

експертами документів завірено печаткою трибуналу, або нотаря на кожній сторінці і додано до актів розслідування¹³⁹.

Після закінчення пошуків і розслідування експерти з історії та архівістики разом роблять єдиний і детальний звіт. Звіт може мати в собі різні думки окремих експертів, а також має містити в собі перелік архівів до яких вони зверталися, свідчення того, що вони все виконували вірно, перелік виявлених ними документів і неопублікованих творів, які завірені, також має бути подана їх думка про цінність творів слуги Божого, про його особистість і духовність, вказуючи все, не оминаючи ніяких негативних сторін кандидата. Звіт немає локалізуватися лише ствердженнями чи запереченнями, а має бути розширеним, кожен пункт має бути обґрунтованим із зазначеними джерелами. Підписаний всіма експертами звіт і всю зібрану документацію експерти-історики зобов'язані подати єпископу, а той в свою чергу мусить прикріпити його до актів розслідування¹⁴⁰.

2.3.2. Збір доказів від свідків

Загалом свідків допитуються в сучасних справах, адже саме вони є головним джерелом думки про слугу Божого, а в давніх справах свідків допитують хіба для того, щоб з'ясувати актуальність думки про слугу Божого вірних на певній території¹⁴¹.

За загальним правилом допит свідків мав би відбутися після збору документальних доказів, однак за окремих випадків, а саме похилого віку чи хвороби свідків, допит можна зробити швидше за принципом «*ne permeant probationes*»¹⁴², але тільки після прийняття заяви постулятора, саме за цих умов єпископ або його делегат може застосувати цей принцип¹⁴³.

Єпископ призначає декретом, який підписує канцлер, кожного окремо посадовця, а саме промотора справедливості і нотаря, без яких процедура не є

¹³⁹ Пор. Х. Мішгаль, Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Sanctorum Mater*. Ст. 72. с. 137

¹⁴⁰ Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 123

¹⁴¹ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 77

¹⁴² пер. з лат. Щоб не втрачилися докази (власний переклад)

¹⁴³ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 77 §2

канонічно правильною. Всі вони складають присягу зберігання таємниці і вірного виконання. В цей час постулятор, який найкраще ознайомлений з справою, допомагає при підготовці запитальника для допиту свідка, проте під час самого допиту, постулятор не може бути присутнім. Під час допиту свідків, щодо яких є небезпека втрати показів, дотримуються всіх процесуальних вимог, складаються протоколи з підписами всіх присутніх, так само як під час судового допиту свідка. Загалом ця практика виникла у зв'язку з тим, що до цього існувала практика допиту свідків на єпархіальному рівні лише думку про святість того чи іншого кандидата, а вже фундаментальний допит відбувався на римському рівні через кілька років і багато з свідків не доживало і не залишалося ніяких свідчень окрім загальних¹⁴⁴.

Є ще один принцип, а саме «*ad rei perpetuam memoriam*»¹⁴⁵, це у випадку коли особа хоче дати свідчення про того, чия справа ще не почалась, тоді вона може передати єпископові заяву з підписом нотаря і вона зберігається в безпечному місці в єпархіальній курії, як доказ в можливій справі на майбутнє. Хоча були випадки коли такі заяви несли до настоятеля інституту посвяченого життя до якого належав кандидат, вони також вважаються дійсними, якщо завірені підписом нотаря. Автора такої заяви коли почнеться справа і він ще не помре, можна викликати на допит. Цей принцип використовується за умови коли, наприклад кандидат на беатифікацію помер у зрілому віці, а ще не пройшло п'ять років для початку справи, а свідки також похилого віку і хочуть залишити свої свідчення для формування належної думки про кандидата¹⁴⁶.

Всі до цього моменту зібрані матеріали, а саме, все, що було зібрано постулятором, думки цензора-богослова і експертів з історії та архівістики, передається єпископом промоторові справедливості. Він в свою чергу дослідивши всі матеріали, готує запитальник для свідків¹⁴⁷, залежно від категорій

¹⁴⁴ Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 82. с. 151-154

¹⁴⁵ пер. з лат. Для спогадів на майбутнє.

¹⁴⁶ Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 83-84. с. 155-159

¹⁴⁷ Автором запитальника є промотор справедливості, незалежно від того чиїми послугами він користувався: богословів, істориків, політологів, психологів, лікарів. Саме промотор підписує запитальник, вказуючи в кінці кожного місця і дату. Пор. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 78. с. 144

осіб може укладати різні запитальники, при потребі користуючись допомогою компетентних осіб¹⁴⁸ в тих чи інших питаннях¹⁴⁹.

У разі чуда за посередництвом слуги Божого, єпископ має передати зібрані відомості постулятором, експертів в даній ділянці¹⁵⁰. Саме він сформулює питання, які пізніше промотор справедливості, який не компетентний в медичній галузі чи в галузі в якій сталося чудо, додасть до запитальника¹⁵¹.

Запитальник має бути так побудованим, щоб на початку з'ясувати особу свідка і його зв'язок з слугою Божим. Питання які йдуть опісля цього і стосуються безпосередньо розслідування мають бути короткими, без підступів, зрозумілими для свідка, сформульовані так, щоб в собі не мати вже готової відповіді і не стосуватися кількох тем. У випадку мученика питання мають мати відношення до його особи, обставин, за яких він віддав своє життя. У випадку чуда за заступництва слуги Божого потрібно дізнатися обставини хвороби, прогноз лікарів щодо неї, чи було прохання про заступництво і як відбулося чудо. Через зловживання Конгрегація в 1999 р. оприлюднила заборону виявлення питань свідкам перед допитом, адже можна було наперед підготувати свідка¹⁵².

Як зазначається делегатові єпископа необхідно набратися терпіння, адже необхідно дізнатися конкретні події, а не загальні речі, а при допиті багато з свідків губляться. В разі уточнювальних питань яких немає в запитальнику, необхідно зробити замітку в протоколі. Також необхідно бути второпним, адже не всі свідки можуть відповідати на всі питання, якщо свідок не є обізнаний з якоюсь частиною життя слуги Божого, ці питання можна упустити і перейти одразу ж до тої ситуації, заради якої прийшов свідок, при цьому поставивши замітку в протоколі¹⁵³.

¹⁴⁸ Пор. *Normae servandae*. Ст. 15. §1

¹⁴⁹ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 78

¹⁵⁰ Експерт дослідивши матеріали має скласти звіт, в якому висловлює свою думку щодо свідків, який пізніше відішлють префектові Конгрегації. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 93

¹⁵¹ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 81

¹⁵² Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 79-80

¹⁵³ Пор. Х. Мішталь. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 79. с. 145-147

Час та місце засідань завчасу має бути повідомлено¹⁵⁴: промоторові справедливості, нотарю і свідкам, шляхом офіційного звернення до особи. На першому засіданні можуть бути присутні миряни, адже воно є урочистим, на ньому складають присяги єпископу¹⁵⁵ всі посадовці розслідування¹⁵⁶.

До актів першого засідання мають бути долучені наступні матеріали:

- можливий рескрипт передачі повноважень;
- уся документація передана єпископові, щоб продемонструвати думку мучеництва і знаків, якою користувався слуга Божий;
- наказ про призначення постулятора;
- заява постулятора, разом з матеріалом, передбаченим п. 10 *Normae servandae*;
- можливу заяву про особливі причини щодо запізнення з початком справи;
- думка інших єпископів, щодо доречності справи;
- едикт єпископа;
- лист про відсутність застережень від Апостольського Престолу;
- декрети про призначення посадовців розслідування;
- письмові думки цензорів-богословів або ж заяву про відсутність виданих творів;
- матеріал, зібраний експертами з історії та архівістики, з їх звітом¹⁵⁷.

Свідками¹⁵⁸ яких потрібно викликати для показів згідно з *Normae servandae* є кілька категорій, а саме залучені свідки, це ті яких постулятор вказав в заяві до єпископа¹⁵⁹; співсвідки, це ті особи, які були вказані свідками при допиті і яких необхідно допитати для уточнення справи; свідки з уряду, якщо мають що сказати для доповнення розслідування, зокрема якщо ці свідки свідчать проти цієї справи¹⁶⁰; експерти з історії та архівістики і при можливому чуді, медики які лікували пацієнта¹⁶¹.

Найперше за свідків треба викликати родичів, свояків і тих хто підтримував з ним тісні стосунки. Для доведення мучеництва слуги Божого необхідно викликати свідків які були очевидцями. Якщо б слуга Божий був з

¹⁵⁴ Виклик має бути підписний єпископом або його делегатом і запротоколюваний в судових актах. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 85

¹⁵⁵ З виправданих причин єпископ може призначити замість себе декретом священника, який його замінить на цьому засіданні. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 85 §2

¹⁵⁶ Нотар на цьому засіданні ще не виконує свої обов'язки, адже ще не склав присяги. Тому на першому засіданні обов'язки нотаря сповнює канцлер єпархії. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 90

¹⁵⁷ *Sanctorum Mater*. Ст. 89

¹⁵⁸ Згідно кан. 1549 ККП свідками можуть бути всі, окрім тих яким право прямо забороняє, а це є діти до 14 років і недоумкуваті. Також право вважає нездатними для показів постулятора, промотора справедливості і священника-сповідника. Свідками можуть бути некатоліки, а навіть еретики, однак маюьб викликати довіру. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 96-97, 101-102. с. 177-180, 184

¹⁵⁹ Пор. *Normae servandae*. Ст. 10 §3

¹⁶⁰ Пор. *Normae servandae*. Ст. 21 §1

¹⁶¹ Пор. Там само. Ст. 22 §1

чернечого інституту, то більша частина свідків має бути з поза нього, хіба що слуга Божий жив особливим способом життя і цього неможливо досягнути. За великої кількості свідків єпископ або його делегат може зменшити їх кількість, вибираючи тих які мають найбільш цінні свідчення і не нехтуючи тими свідками які мають суперечливі справи покази. Всі свідки беруть на себе обов'язок говорити лише правду зберігати службову таємницю¹⁶².

Допит свідка може бути записаний на реєстратор чи комп'ютер. Свідок має давати конкретні ситуації і події, а також називати джерела де він це дізнався про слугу Божого, інакше свідчення буде вважатися неважним. В кінці допиту свідок має прослухати свої свідчення, для того щоб, можливо щось додати з упущеного. Усі відповіді мають бути переписані і підписані свідком, делегатом єпископа, промотором справедливості і нотарем¹⁶³.

Ще один варіант подачі свідчень свідком через письмову заяву, яку приймає єпископ або його делегат. Свідок має під присягою запевнити, що він є її автором і підписатися, проте вона не заміняє усні свідчення¹⁶⁴.

У випадку коли необхідно провести допит свідків з іншої єпархії, які не можуть приїхати, компетентний єпископ надсилає місцевому єпископу імена і адреси свідків, а також копію запитальника. Свідків має допитувати єпископ або його делегат, промотор справедливості і нотар. Оригінал актів рогаторіального розслідування в конверті скріпленого печаткою єпископа залишається в єпархіальному архіві, а копію надсилають до компетентного єпископа¹⁶⁵.

2.3.3. Закриття розслідування на єпархіальному рівні

До актів розслідування також додається заяву про відсутність культу, згідно розпорядження папи Урбана VIII, для цього єпископ або його делегат змушений дослідити могилу слуги Божого, кімнату де він мешкав на сліди неналежного культу¹⁶⁶.

¹⁶² Пор. Х. Мішгаль, Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Sanctorum Mater*. Ст. 96-99. с. 177-182

¹⁶³ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст.103; 111-113

¹⁶⁴ Пор. Там само. Ст. 105-106

¹⁶⁵ Пор. Там само. Ст. 116

¹⁶⁶ Пор. Там само. Ст. 118-119

Зібравши всі докази від свідків і всю документацію, компетентний єпископ має видати декрет про публікацію актів розслідування, в якому проголошує рішення про завершення розслідування. Промотор справедливості має дослідити акти, чи відповідають вони нормам права, а також подати свої зауваження, якщо такі є. Дослідження актів має бути запротокольоване і додане до актів розслідування¹⁶⁷.

У разі виникнення умови перекладу на мову допустиму в Конгрегації¹⁶⁸, компетентний єпископ або його делегат має призначити декретом перекладача, який складає присягу про службову таємницю, яка буде запротокольована в актах розслідування¹⁶⁹. Необхідно зробити два переклади, які порівнюються єпископом або його делегатом і промотором справедливості, опісля вибирається кращий. Дві копії перекладу актів надсилається в Конгрегацію, а одну необхідно залишити в архіві курії¹⁷⁰.

Згідно права для надсилання в Конгрегацію необхідно зробити *Transunto*¹⁷¹ з *Archetipo*¹⁷². Для виготовлення копії єпископ призначає декретом переписувача, який в свою чергу присягає на вірному виконанні своїх обов'язків і службовій таємниці. Виготовлення *Transunto* відбувається через фотокопії. Коли виготовлено остаточну версію *Transunto*, переписувач знову складає присягу, що все вірно виконав і її додають до актів, а копію перевіряє єпископом або його делегат, на послідовність і зміст¹⁷³. Коли все звірено нотар має підтвердити відповідність трансумпта архетипові через власний штамп і ініціали на кожній сторінці як оригіналу так і копії¹⁷⁴. Після цього переписувач має підготувати ще одну копію, яка називається *публічною копією*, для цього він робить фотокопії вже підписаного трансумпта¹⁷⁵.

¹⁶⁷ Пор. Там само. Ст. 120-123

¹⁶⁸ Мови допустимі в Конгрегації: латинська, французька, англійська, італійська, португальська і іспанська. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 127

¹⁶⁹ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 124-126

¹⁷⁰ Пор. *Normae servandae*. Ст. 31 §2

¹⁷¹ Пер. з лат. трансумпт – точна копія оригінальних актів. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 129 §2

¹⁷² Пер. з лат. архетип – збірка всіх оригінальних актів, зроблених під час розслідування. Пор. Х. Мішталъ. Л. Фейдаш-Бучек. *Коментар Санкторум Матер*. Ст. 128-129 с. 209

¹⁷³ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 128-134

¹⁷⁴ Пор. *Normae servandae*. Ст. 30 §1

¹⁷⁵ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 137

Завершальне засідання головується єпископом, знову ж таки воно може бути урочистим, тобто на ньому можуть бути присутні вірні, починається з молитви до Святого Духа. Проте необхідно наголосити на тому, що незалежно чи закінчилося розслідування на єпархіальному рівні, це не означає, що слуга Божий буде точно беатифікований. Єпископ оголошує декретом, який додається до актів, закриття розслідування, а також всі посадовці складають присягу про вірне виконання своїх обов'язків, що записується до протоколів засідання¹⁷⁶.

Для того щоб передати акти єпархіального розслідування в Конгрегацію у справах святих, а саме *Transunto*, публічну копію, копію виданих творів слуги Божого з думкою про них цензорів богословів¹⁷⁷, єпископ призначає декретом носія, яким може бути постулятор. Пакети в яких перевозяться акти мають бути закриті і скріплені печаткою єпископа, до пакета має бути прикріплений листок, де описано вміст, підпис єпископа і штамп нотаря. Пакет також має містити лист про повне і правильно виконане розслідування трибуналом, а також документ про закриття розслідування¹⁷⁸.

2.4. Римська стадія беатифікаційного процесу

Носій привозить пакет із супровідними документами з єпархії в Конгрегацію, де їх реєструють в офісі конгрегації «ex Cancellaria». Постулятору необхідно подати прохання Префекту Конгрегації про початок процесу на римському етапі, в свою чергу префекту необхідно призначити представника від Конгрегації який в присутності постулятора обстежує недоторканість печаток і вміст пакета, а також відкриває пакет і супровідні листи¹⁷⁹.

На звичайному Конгресі Конгрегація призначає посадовця який вестиме справу на римському етапі, а саме доповідача. Доповідач готує на основі представлених йому актів і документації *Informatio*, тобто біографію слуги Божого, думку щодо нього серед вірних і аналіз документів, свідчень, а також на

¹⁷⁶ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 141-145

¹⁷⁷ Твори слуги Божого, а також зібрані істориками документи можна передати мовою оригіналу. Думку цензорів-богословів необхідно перекласти на мову допущену в Конгрегації. Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 138 §4-5

¹⁷⁸ Пор. *Sanctorum Mater*. Ст. 138-150

¹⁷⁹ Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 83

основі публічної копії надісланої з єпархіального розслідування готує *Positio* щодо мучеництва слуги Божого. Постулятор отримує від доповідача *Summarium*¹⁸⁰ і *Informatio* після чого публікує всі акти і передає на перевірку експертам-історикам, яких очолює генеральний релятор. Рішення експертів-істориків подаються в вигляді *Relatio*, яке називається *Votum*, додається до актів¹⁸¹.

Восьмеро радників-богословів разом з *promotor fidei* досліджують *Positio* для фундаментального пошуку спірних питань, щодо слуги Божого. Кінцеву думку яка склалася в конгресу богословів про слугу Божого, *Positio*, *Votum*, надсилається на розгляд Колегії Кардиналів і Єпископів, яку очолює Префект Конгрегації, який по закінченню складає акт про засідання Колегії¹⁸².

З актом Колегії Кардиналів і Єпископів Префект Конгрегації ознайомлює Римського Архиєрея, який має виняткове право проголосити декрет про локальний церковний культ слуги Божого¹⁸³.

Проте 29 вересня 2005 року Конгрегація у справах Святих прийняла нові положення, які затвердив тодішній папа Бенедикт XVI, а саме для відрізнення беатифікації і канонізації було затверджено, що проголошення блаженним слуги Божого відбувається в єпархії з якого походила заява і проголошуватиметься головою Конгрегації, а не Римським Архиєреєм, як практикувалося до цього¹⁸⁴.

2.5. Різниця беатифікації та канонізації в УГКЦ

У зв'язку з тим, що Східні Католицькі Церкви не виробили власного процесу проголошення святих, вони користуються відповідним процесом Римо-Католицької Церкви, який поділяється на беатифікацію і канонізацію¹⁸⁵.

¹⁸⁰ *Summarium* – документи і свідчення єпархіального етапу розслідування. Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 84

¹⁸¹ Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 84

¹⁸² Пор. *Divinus perfectionis Magister*. Ст. 13-14

¹⁸³ Пор. Там само. Ст. 15

¹⁸⁴ Пор. *Нові процедури в обрядах беатифікації(2005)*// *causesanti.va* (01.12.2021)

¹⁸⁵ Пор. Сабат П. *Історія формування культу мучеників в Церкві, а зокрема в УГКЦ*. Науковий вісник Гілея, випуск 165. Київ 2021. с. 67

Беатифікація відрізняється від канонізації кількома відмінностями, а саме територіальними, агіографічними, богослужбовими та іконографічними.

Територіальне на основі процесу беатифікації одразу ж зрозуміло, що почитання того чи іншого блаженного відбувалося лише в рамках певної єпархії, місця діяльності чи поховання мученика¹⁸⁶.

Щодо *літургійних відмінностей*, найперше необхідно заважити, що при такій великій кількості блаженних, всі вони не знаходяться в *Kalendarium generale Romanum*¹⁸⁷, а лише у *Kalendarium particulare*¹⁸⁸, який є зобов'язуючий знову ж таки лише на певній території. Також літургійне поминання блаженних відрізняється від святих, воно не таке урочисте. Блаженні в більшості є безполієлейними, тобто на найнижчому рівні богослужбового святкування, зобов'язуючим є святкування тільки в храмах які є під його заступництвом, або ж де блаженний похований¹⁸⁹.

Агіографічною відмінністю є те, що заборонено вживати до блаженного титул святий. Хоча для УГКЦ термін «блаженний» є невластивим, але прийнятим для вживання. Як пропонує доктор літургійних наук, Петро Сабат, замість термінів «блаженний» і «новомученик» необхідно вживати до єпископів і священників титул «священномученик», до Василя Величковського – «ісповідник», до сестер-черниць – «преподобномучениці», щодо мирян – «мученик»¹⁹⁰.

Іконографічними обмеженнями, щодо блаженних є те, що блаженних заборонено зображати з ореолом, а лише з сяйвом чи «проміннями» довкола голови, як це було приписано ще з часів папи Урбана VIII¹⁹¹.

II розділ цієї магістерської роботи присвячений канонічному праву, щодо беатифікацій. На початку розділу подано документи, які врегульовують беатифікаційний процес, а саме апостольська конституція *Divinus perfectionis*

¹⁸⁶ Пор. Петрович М. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації. с. 106

¹⁸⁷ пер. з лат. Загальний римський календар

¹⁸⁸ пер. з лат. Партикулярний календар

¹⁸⁹ Пор. Петрович М. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації. с. 109

¹⁹⁰ Пор. Сабат П. Вшанування мучеників УГКЦ, проголошених блаженним папою Іваном Павлом II в Україні у 2001 р. *Метрон (Мётров)* : журнал з Еклезіології і Церковного права 2015. с. 114-131

¹⁹¹ Пор. Петрович М. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації. с. 111

Magister, Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum, інструкція Конгрегації у справах святих Sanctorum Mater.

Відтак поданий перебіг беатифікаційного процесу, який поділяється на єпархіальний і римський етапи. Єпархіальний етап починається через п'ять років після акту мучеництва з підготовчого етапу, в якому має бути досліджено чи користується даний кандидат у мирян думкою мучеництва. Опісля компетентний єпископ має прийняти заяву від заявника, якщо він вважає це за потрібне і після цього починається офіційне єпархіальне розслідування слуги Божого.

Після цього відбувається збір документальних доказів, для цього компетентному єпископу необхідно призначити цензорів-богословів, які дослідять всі видані праці, якщо такі є, слуги Божого щодо віри і моралі, а також експертів в галузі історії та архівістики, головне завдання яких знайти всі неопубліковані матеріали та документи історичного зразка.

Після цього відбувається збір доказів від свідків. Промотор справедливості отримавши і дослідивши всі зібрані до цього матеріали готує запитальник. На допиті мають бути присутні промотор справедливості, нотар і свідки.

Після цього відбувається завершальна стадія єпархіального етапу. Сформувавши всі матеріали, при потребі акти перекладаються і готується Transunto, яке разом з публічною копією, копією виданих творів слуги Божого передається до Риму через носія.

Під час Римського етапу всі надані акти досліджуються Колегією Кардиналів і Єпископів, яку очолює Префект Конгрегації у справі Святих, після чого складається акт засідання, який дають на ознайомлення Римському Архиєреєві, який єдиний має право проголосити слугу Божого блаженним.

ІІІ РОЗДІЛ

ОСОБЛИВОСТІ ВШАНУВАННЯ МУЧЕНИКІВ ТА ЇХ МОЩЕЙ В ІСТОРІЇ УГКЦ

В цьому розділі буде досліджено історію беатифікаційного процесу і як він мінявся від витоків християнства до сьогоднішніх днів. Також буде представлено у вигляді короткого екскурсу як відбувалася прослава святих до Берестейської унії і беатифікаційні процеси Української Греко-Католицької Церкви. Опісля опираючись на інструкції Церкви буде представлено канонічну процедуру, якої треба дотримуватися для перевірки на автентичність мощей і тлінних останків, їх зберігання та вшанування.

3.1. Історичний перебіг формування беатифікаційного процесу

Постійність вправління в християнських чеснотах, Заповідях Божих, євангельських блаженствах, а також послух вчительському проводу Церкви є двома дороговказами святості особи. Прослава святих може відбутися за умов подвигу чеснот, або ж при умові мученицької смерті за віру, або ж за умови пожертви свого життя передчасно за когось. Такими є шляхи для досягнення мети святості, в попередньому розділі вказано як саме проходить процес беатифікації. Важливим для розуміння беатифікаційного процесу є простежити як він утворився і змінився до сьогоднішнього стану.

В перших християн святими вважалися всі охрещені в ім'я Ісуса Христа, як доказ цього можна взяти цитату з послання до филип'ян апостола Павла: «Павло і Тимофей, слуги Христа Ісуса, усім святам у Христі Ісусі, що перебувають у Филиппах, з єпископами та дияконами: благодать вам і мир від Бога, нашого Отця, і Господа Ісуса Христа.» (Флп. 1, 1). В античних народів почитання героя відбувалося після смерті, щорічне спогадування, будівництво пам'ятників. Подібно і в християнській культурі перших століть прослава розпочиналася одразу після смерті, і першими хто цього удостоївся були мученики. В той час не існувало норм проголошення мученика, так як це

відбувається зараз, однак були так звані *Passio*¹⁹², в яких переповідалися події мучеництва¹⁹³. Сам процес не був нікому потрібний, адже сам факт мученичої смерті виступав як доказ святості.

Читання *Passio* давало вірним: «По-перше, у переказі життя та смерті мученика громада мала нагоду висловити, пережити та відсвяткувати свої найвищі ідеали, по-друге, вшановуючи мучеників як живих осіб, людей, живих у Христі, вона проголосила і прославила свою віру у вічне життя у Христі»¹⁹⁴. По якомусь часі громади почали мінятися між собою розповідями про того чи іншого мученика, почали вшановувати їх пам'ять в певні дні, такий обмін призвів до створення сирійського календаря IV століття¹⁹⁵.

З проголошення *Медіоланського едикту*¹⁹⁶ в 313 році християнство почали толерувати на територіях імперії, а з едикту Теодозія Великого в Тесалоніці¹⁹⁷ в 380 року християнство стає єдиною релігією в римській імперії. Починаючи з даного моменту християнство починає різко розвиватися, папа Дамас¹⁹⁸ будує базиліки, починається практикувати будівництво біля могил мучеників, згідно прийнятих норм, а саме 10 правил, на V Карфагенському соборі (255 р.)¹⁹⁹. Під час Божественних Літургій християни читають *Passio*, а такі визначні богослови як св. Амвросій Медіолянський, св. Августин з Гіпону пропагують культ мучеників²⁰⁰.

¹⁹² пер. з лат. Страсті, життя мученика в якому він представлений, як досконалий християнин, часто з чудесами і оздоровленнями на його могилі. Пор. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. «Б. м.», «Б. р.», с. 7

¹⁹³ Пор. о. Полікарп Марцелюк. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF], с. 3.

¹⁹⁴ Petrowycz M. *Bringing Back the Saints: The Contribution of the Roman Edition of the Ruthenian Liturgical Books (Recensio Ruthena, 1940-1952) to the Commemoration of Slavic Saints in the Ukrainian Catholic Church*. Ph.D. Dissertation, Saint Paul University 2005, с. 13.

¹⁹⁵ Пор. Спасский Сергей. *Полный месяцеслов Востока. Восточная агиология*. Т 1. [PDF]. Москва 1875-1876, с. 31.

¹⁹⁶ Медіолянський едикт – римський законодавчий акт імператорів Валерія Ліцинія і Костянтина Великого прийнятий 13 червня 313 року, зрівнював всі релігії в імперії і позбавив офіційності римське язичництво, цим самим був першим кроком, до визнання християнства офіційною релігією Римської імперії. Пор. *Міланський едикт* // credo.pro (22.11.2021)

¹⁹⁷ Тесалоніцький едикт – законодавчий акт імператора Римської імперії Теодозія Великого (379-394) прийнятий 27 лютого 380 року і в якому християнство проголошено офіційною релігією імперії. Пор. *Помер Феодосій Великий* // jnsn.com.ua (22.11.2021)

¹⁹⁸ Папа Дамасій I – 37 Римський Архидієак (366-384), саме за нього почалося стрімке будівництво церков, а також було упорядковано християнські катакомби. Також завдяки його старань на протипагу язичницьких богів був представлений культ мучеників, на чолі з Апостолом Петром. Пор. *Дамас I Римський* // drevo-info.ru (22.11.2021)

¹⁹⁹ Пор. Чурина. О. *Канонизация и почитание местных святых в истории церкви* [PDF]. Ленинград 2008. с. 2

²⁰⁰ Пор. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. с. 5

Загалом в першому тисячолітті прославлення мучеників в Східній і Західній Церквах не відрізнялося, центральну роль в ній відігравав місцевий єпископ, тому в сучасній історії вона називається «єпископська канонізація»²⁰¹. Подібно як і у сучасному беатифікаційному процесі були певні умови, а саме:

- умови до канонізації блаженного проявляються через чеснотливе життя чи мучеництво аскета чи монаха.
- слава покут і аскези шириться серед вірних і духовенства.
- у час смерті його з почестями проводжають, адже вважають його плоть цінним скарбом джерелом оздоровлень і заступництва.
- будують достойне місце поховання ще за життя, а після смерті часто розпочинається будова каплиці, де мощі мали б спочивати забезпечені від крадіжки²⁰².

Єпископ після перевірки і підтвердження всіх цих умов, мав здійснити чин *elevatio*²⁰³ і *traslatio*²⁰⁴ мощей у храм де їх мали вшановувати вірні і прочанами. Після проходження цих кроків наступав наступний етап, в якому писався його агіографічна житіє, створювалася гімнографія для добового кола, а також відбувалося написання ікони мученика, а також вставлення її для почитання вірними²⁰⁵.

У випадку бажання почитання даного мученика в іншій єпархії, місцевий ієрарх вписував його ім'я в місяцеслов. У випадку митрополії чи патріархату рішення про почитання могло бути ухваленим патріархом чи митрополитом, проте порадившись з синодом єпископів. Також рішення про почитання міг прийняти архимандрит чи ігумен монастиря, проте лише на території свого монастиря²⁰⁶.

Починаючи з XI ст. принцип проголошення святим і публічного почитання починає закріплюється за Понтифіками. Папа Олександр III (1159 – 1181 рр.) забороняє почитання культу святих, які не були утвердженні Святим Престолом²⁰⁷. Роль Римських Понтифіків щоразу більше зростає в проведенні процесів канонізації, відтак в XIII ст. папа Гонорій (1216—1227рр.) створює

²⁰¹ Пор. Cardinal José Saraiva Martins. *New Procedures in the Rite of Beatification* // ewtn.com (22.10.2021)

²⁰² Пор. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. с. 9

²⁰³ пер. з лат. ексгумації

²⁰⁴ пер. з лат. перенесення

²⁰⁵ Пор. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. с. 10

²⁰⁶ Пор. Петрович М. *Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації* // Богослов'я 69 (2005) с. 105

²⁰⁷ Пор. Чурина. О. *Канонизация и почитание местных святых в истории церкви* [PDF]. с. 4

спеціальні комісії, головним завданням яких був збір усних свідчень та документів, які підтверджували святість життя і мученицьку смерть слуг Божих²⁰⁸.

Папа Григорій IX (1227-1241 р.) видає у 1234 році *decretum*²⁰⁹, яким зарезервовує канонізацію лише за Римським Архиєреєм. Саме за час служіння цього папи була випрацьована процедура канонізації і першим кого було канонізовано за нею був Франциск Асизький (1228 р.), усі акти збережені до сьогоднішнього дня²¹⁰.

Починаючи з XIV ст. Апостольський Престіл дозволяє культ певних святих на певних територіях у зв'язку з тим, що не всі канонізації відбувалися швидко, це стало першим кроком до беатифікації. Папа Сикст IV (1471-1484 рр.) надає слугам Божим на певній території титул блаженних, цим самим розмежовує два терміни середньовіччя, *святий*²¹¹ і *блаженний*²¹².

Папа Сикст V (1585-1590 рр.) підчас реформи курії заснував п'ятнадцять нових Конгрегацій, Конституцією *Aeterni Dei*²¹³ від 22 січня 1588 р. папа заснував *Congregatio pro Sacri Ritibus et Caeremoniis*²¹⁴, завданням якої було впорядкування культу та проведення канонізаційних справ, адже, по-суті, кожен канонізаційний процес завершується впровадженням нового святого до культу Церкви²¹⁵.

З початком канонізаційної реформи папи Урбана VIII (1623-1644рр.) відбулося зміна цього процесу до сучасного. Головними положеннями цієї реформи були:

²⁰⁸ Пор. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. с. 12

²⁰⁹ Декреталій – постанова, указ Римських Архиєреїв у формі послання до певного адресата. Пор. *Декреталій* // leksika.com.ua (23.11.2021)

²¹⁰ Пор. *Congregatio De Causis Sanctorum. Studium. Corso formativo per istruire le cause dei santi. Parte II Storico-Agiografica*. Citta del Vaticano, 2009. с. 12

²¹¹ До реформи папи Урбана VIII, ці два титули в Римо-Католицькій Церкві вживалися як синоніми і надалі вживаються як титули багатьох святих. Пор. Петрович М. *Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації*, с. 106

²¹² Пор. Cardinal José Saraiva Martins. *New Procedures in the Rite of Beatification* // ewtn.com (23.10.2021)

²¹³ пер. з лат. *Вічний Бог*

²¹⁴ пер. з лат. *Конгрегація Священних обрядів і церемоній*

²¹⁵ пор. *Congregazione delle Cause dei Santi. Il profilo della Congregazione* // causesanti.va (11.10.2021)

- Святими можна визнавати лише тих які пройшли перевірку в Римі і були проголошені Римським Архиєреєм, після чого вони ставали святими для всієї Католицької Церкви.
- Через довготривалий процесу канонізації встановлено попередній етап – беатифікацію, який відрізнявся від канонізації територіальними, агіографічними, богослужбовими та іконографічними обмеженнями.
- Всі прославлення святих які відбулися поза Римом за останні сто років були скасовані²¹⁶

Папа Венедикт XIV (1740-1758) у своїй праці «Про беатифікацію і канонізацію слуг Божих»: «подав поради щодо переслухання свідків, про потребу адвоката у процесі, збір доказів у випадку мученицької смерті, введення у практику поняття геройської практики чеснот»²¹⁷.

В 1930 було створено історичну комісію Конгрегації папою Пієм XI, яка займалася підготовкою беатифікаційних і канонізаційних процесів, архівних документів, які стосуються справи²¹⁸.

Ідея поділу Конгрегації обрядів на два Дикастерії, зроблена святим Пієм X, була реалізована Павлом VI. За допомогою Апостольської Конституції *Sacra Rituum Congregatio* від 8 травня 1969 р. Конгрегація була поділена на *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum*²¹⁹ та *Congregatio de Causis Sanctorum*²²⁰, одна з яких займатиметься Літургією, а інша – канонізаційними²²¹ та беатифікаційним²²² процесами²²³. 71 Артикул Конституції *Pastor Bonus*²²⁴, затверджує, що все, що стосується канонізації Слуг Божих, за процедурою належить до компетенції Конгрегації у справах святих.

²¹⁶ Пор. Петрович М. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації // Богослов'я 69 (2005) с. 106

²¹⁷ Марцелюк П. Шлях прослави святих у Католицькій Церкві [PDF]. с. 11

²¹⁸ Пор. Марцелюк П. Шлях прослави святих у Католицькій Церкві [PDF]. с. 12

²¹⁹ пер. з лат. *Конгрегація Богослужіння і дисципліни Таїнств*

²²⁰ пер. з лат. *Конгрегація у справах святих*

²²¹ *Канонізація* – акт, яким Римський Архиєрей урочисто і остаточно проголошує, що християнин перебуває у вічній славі Небесного Царства і заступається за нас у Господа, тому вшановується в цілій Католицькій Церкві. Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*, с. 61

²²² Беатифікація – уділення церковного культу Служі Божому, проте з певними обмеженнями місцевості, народу або ж визначеної групи осіб. . Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*. с. 61

²²³ пер. з лат. *Конгрегація у справах канонізації Святих*

²²⁴ пер. з лат. *Добрий Пастир*, апостольська конституція, проголошена Папою Римським Іваном Павлом II 28 червня 1988 року. Вона починала ряд реформ в процесі управління центральним урядом Римсько-католицької

28 червня 1988 р. Конгрегація у справах святих зазнала нової і радикальної реформи Івана Павла II (1978-2005 р.)²²⁵. В цей час папою проголошено Апостольську конституцію *Divinus perfectionis Magister* і *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum*. Також 2 червня 1984 року при Конгрегації заснований *Studium*²²⁶. Після реформи відбувся розквіт канонізаційних процесів. У дійсності, кількість процесів, довершених протягом останніх п'ятдесяти років перевищує ті, що були проведені протягом попередніх 350-ти років. Однією з причин стало пришвидшення процедури, пов'язане з тим, що промоторами справ стали Єпархії, в лоні яких відбувається значна частина процесів, які вже на певному етапі прибувають до Риму²²⁷.

Під час служіння Папи Бенедикта XVI (2005-2013) процедура беатифікації, яка була спрощена за Івана Павла II, стала строгішою. Папа наголошує на трьох речах: *odium fidei*, *virtus fidei*, *miraculum*²²⁸. В результаті чого в 2007 р. видано інструкцію *Sanctorum Mater*.

З 11 липня 2017 року папа Франциск в апостольському листі в формі *Motu proprio*²²⁹ «*Maiorem hac dilectionem*»²³⁰ додає третій шлях до святості, через *oblatio vitae*²³¹, віддання свого життя передчасно, як жертву за когось іншого.

Церкви, а саме викладає ролі різних секретаріатів, конгрегацій, Папських рад, Папських комісій, трибуналів, і інших служб Святого Престолу. Пор. *Pastor Bonus* // dic.academic.ru (25.10.2021)

²²⁵ пор. *Congregazione delle Cause dei Santi. Natura e storia dell'Archivio della Congregazione delle Cause dei Santi* // causesanti.va (11.10.2021)

²²⁶ *Studium* – спеціальні курси, які готують Постуляторів та інших співробітників Конгрегації у справах Святих, а також тих які, хто займається справами Святих у єпархіяльних куріях. Пор. *Мученики – джерело свободи Церкви*. с. 176

²²⁷ Пор. *П'ятдесятиріччя Конгрегації в справах визнання святих* // vaticannews.va (11.10.2021)

²²⁸ *Oodium fidei* (ненависть до віри) має бути не просто вбивство людини яка належить до лона Церкви, але це має бути ненависть до віри з боку мучителя, внаслідок чого помирає мученик. *Virtus fidei* (чеснотливість віри), мученик живши чеснотливим життям, тим самим викликав ненависть з боку мучителя. *Miraculum* (чудо) має бути доказовим, з висновками конкретних експертів. Пор. Тереховський Р. *Канонічні аспекти ведення процесу беатифікації мучеників з впровадженням інструкції Sanctorum Mater* [PDF]. «Б. м.», «б. р.», с. 48

²²⁹ *Motu proprio* пер. з лат. з власної волі. Це означає, що рескрипт видано папою особисто, не за порадою єпископів чи кардиналів і в більшості випадків є в формі указу, проте не скріплюється ні печаткою, ні підписом. На початку рескрипту Римський Архиєрей вказує причину, яка спонукала його до написання даного документу, опісля чого вказує прийнятий ним закон, як вирішення проблеми. Права встановлені даним документом дійсні навіть за умови суперечності з іншими законами канонічного права. Вперше був виданий папою Інокентієм VIII у 1484 році. Пор. *Motu Proprio. The Catholic Encyclopedia* // www.newadvent.org (21.11.2021).

²³⁰ пер. з лат. Не має більшої любові ніж.

²³¹ пер. з лат. Безкоштовна жертва свого життя.

3.2. Особливості беатифікації та канонізації в княжий період та після Берестейського собору

В Київській Церкві від Володимирового Хрещення Русі (988) до Берестейської унії (1596р.) прославлення святих відбувалося подібно, як і у всіх Східних та Західних Церквах, до моменту централізації канонізаційних процесів у Римі в XI ст., а саме через прославу митрополитом, єпископом чи монастирським архимандритом²³².

Для прикладу прослави мучеників в Київській Церкві до Берестейської унії розглянемо канонізаційний процес мучеників Бориса і Гліба²³³, культ яких один з найдавніших і найпоширеніших культів святих у Київській Русі²³⁴. Тіла страсотерпців після вбивства з наказу брата Святополка, знайшов майбутній князь і ще один з братів Ярослав і захоронив в Вишгороді. Канонізація та перенесення нетлінних тіл мучеників Бориса і Гліба²³⁵ відбулася за митрополита Іоана I²³⁶ та князя Ярослава, що означає, що дані події відбулися не пізніше 35 року XI ст.²³⁷.

Загалом починаючи відрахунок від Берестейської Унії в Українській Греко-Католицькій Церкві було лише три беатифікаційні процеси мучеників, з яких лише один закінчився канонізацією, однак також є яскравим приклад канонізації страсотерпців Бориса і Гліба, прослава яких відбулася в княжий період.

²³² Пор. Петрович М. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації. с. 106.

²³³ Мученики Борис і Гліб – хоча вшанування мучеників відбувається разом 24 липня, проте брати потерпіли мученицьку смерть в різний час. Борис спочатку був простромлений списом, проте вижив, пізніше двоє варяг Еймунд і Рагнауар встромили в ще живе серце князя меч. Борис загинув 27 липня 1015 року. Гліб був убитий кухарем, який перерізав йому горло, поблизу Смоленська. Сталося це 5 вересня 1015 року. Пор. Ростовський Д. *Життя святих. Страдание и чудеса святих мучеников Бориса и Глеба, князей руських Т9* [PDF]. Москва 2010, с. 79.

²³⁴ Пор. Савчук О. *Значення святості в християнському подвигу святих князів Бориса та Гліба // Святий рівноапостольний Володимир – творець української держави. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції, присвяченої 1000-літтю упокоєння святого рівноапостольного великого князя Київського Володимира, Хрестителя Руси-України, мученицької кончини святих страсотерпців благовірних князів Бориса і Гліба та 900-ліття перенесення їх святих мощей.* Київ 2015, с. 165.

²³⁵ На місці почитання мощей мучеників відбувалися численні чуда. 1072 р. мощі було перенесено в церкву побудовану князем Ізяславом. Проте мощі втратились під час монгольської навали 1240 р. Пор. Назаренко А. *Борис и Глеб. Канонизация* // pravenc.ru (08.12.2021)

²³⁶ Іоан I (966 – 1035) – митрополит Київський (1019 - 1035). Пор. Назаренко А. *Киевский митрополит Иоанн I.* Москва 2007, с. 76-77.

²³⁷ Пор. Поппе А. *О времени зарождения культа Бориса и Глеба* // credo.ru. (08.12.2021)

Незабаром після прийняття Берестейської унії з Апостольським престолом, наша Церква отримує свого першого мученика *Йосафата Кунцевича*²³⁸ (≈1580-1623 рр.), архиєпископа Полоцького, реформатора монашого життя і засновника Чину святого Василя Великого в унійній Церкві, якого було вбито в 1623 році жителями міста Вітебськ²³⁹. Беатифікаційний процес почався з листа Митрополита Йосифа Вельямина Рутського (1574-1637 рр.), одразу після знайдення тіла Йосафата Кунцевича, до тогочасного Апостольського Нунція у Варшаві Джованні Ланчеллотті, який повідомляє Римського Архиєрея Урбана VIII²⁴⁰. В той час ще не було припису про очікування п'яти років після смерті мученика, для збирання думки про нього, його мученицьку смерть і знаки чуда, тому офіційний беатифікаційний процес протягом року, вже в січні 1625 року було привезено мандат про початок апостольського процесу підписаний папою Урбаном VIII. Згідно беатифікаційних документів Йосафата Кунцевича, про праведне життя і мученицьку смерть свідчило 119 свідків²⁴¹. Сам процес по тогочасних мірках тривав недовго, адже вже в травні 1643 року слуга Божий Йосафат Кунцевич проголошений блаженним і святкування його пам'яті папа постановляє на 12 листопада. Через певні перипетії канонізація блаженного відбулася аж у 1867 році і була проголошена папою Пієм IX²⁴².

Наступний беатифікаційний процес проходив щодо *Пратулинських мучеників*, які загинули, відстоюючи свою Свято-Троїцьку церкву в с. Пратулин, що в Холмській єпархії²⁴³, єдиній незліквідованій греко-католицькій єпархії

²³⁸ Йосафата Кунцевича називали також душехватом, за його вміння прекрасно проповідувати, тим самим перетягуючи православних і протестантів до унійної церкви. Клопотів Йосафату Кунцевичу завдала хіротонія Мелетія Смотрицького, власної копії, з єдиною відмінністю, православною точкою поглядів. На архиєпископа почалися наклепи, які переросли у заколот, який відбувся 12 листопада 1623 р., хоча до цього моменту були неодноразові спроби вбити архиєпископа. Розлючена юрба ввірвалася в єпископські палати б'ючи слуг єпископа, в неділю перед Літургією, саме коли Йосафат робив проскомидію, він вийшов і подібно Христу в Гетсиманському саді сказав словами з Євангеліє від Івана (Ів. 18:8) після чого двоє з юрби напали на нього, один вдарив палицею, а другий розрубав йому голову. Після чого юрба продовжувала знущатися з тіла мученика, а нахизувавшись здерли з нього волосяницю, наклали каміння в неї і прив'язавши до шиї Йосафата кинули в Двину. Тіло мученика було знайдено через шість днів. Пор. Жихевич Т. Йосафат Кунцевич. Львів 1998, с. 50-87.

²³⁹ Пор. Соловій М. *Святий Йосафат Кунцевич*. Торонто 1967, с. 69.

²⁴⁰ Пор. Романик Й. (упор.) *Святий Йосафат Кунцевич*. Документи щодо беатифікації. Жовква 2010. с. 11.

²⁴¹ Пор. Романик Й. (упор.) *Святий Йосафат Кунцевич*. с. 226.

²⁴² Пор. Великий А. З літопису християнської України, т. 5. Рим 1972, с. 111-114.

²⁴³ Холмська єпархія – після поділу польських земель, Холмщина, в якій проживали українці, увійшла в склад Російської імперії. 1839 Полоцький собор, на якому було возз'єднано греко-католицькі єпархії Білорусі, Литви і України. На той час Холмська єпархія налічувала 293 парафії і підпорядковувалася Галицькому митрополиту,

Російської імперії²⁴⁴. За поданими свідченнями 26 січня з піснею на устах загнуло 9 мучеників від куль солдатів, того ж дня помер ще один з ранених, а троє інших на наступний день²⁴⁵. Беатифікаційний процес розпочався з клопотання вірних. Після попередніх досліджень процес офіційно розпочався 1938, проте через початок II Світової війни в Європі був змушений перерватися. Відновився процес аж через 26 років завдяки Сідлецькому римо-католицькому єпископу, який передав до Риму всю необхідну документацію єпархіального процесу, саме до цієї єпархії належав Пратулин, проте в той час катедра єпархії була в Янув-Подляському. 6 жовтня 1996 року в Ватикані, а саме в базиліці св. Петра було урочисто проголошено блаженними Пратулинських мучеників папою Іваном-Павлом II²⁴⁶.

XX ст. запам'яталося всім ріками крові I, II Світових війн, за словами богослова і філософа Альберта Швейцера, це період духовного упадку людства²⁴⁷. Ліками проти агресії є любов, молитва і пошук Бога за будь яких обставин. Прикладом вірності і мужності є мученики XX ст, які виявили велич своєї жертвності в період тоталітарного режиму СРСР²⁴⁸. Леонід Фьодоров, «перший екзарх Великої Росії» помер в 1935 році в Вятці на засланні, його

поки Микола I не передав її в юрисдикцію Ватикану. Протягом 1830-1868 рр. єпархією керували чотири єпископи і один священник. Опісля в 1868 році очолювати єпархію Кир Микола Куземський, який зрікся свого сану, а замість нього цар Олександр II призначив свого прихильника отця Маркела Попеля, москвофіла, який пізніше був поставлений на Єпископа. Одразу ж після очолення єпархії, Попель возз'єднує її з православ'ям і розриває будь-які стосунки з Унійною Церквою. Пор. Патрило І. *Холмська Провінція Матері Божої (1810-1864)* // Нарис Василянського Чину Святого Йосафата, Записки ЧСВВ. Рим 1992, с. 278-300

²⁴⁴ Пор. Сивіцький П. *Блаженні Підляські мученики з Пратулина*. Жовква 1999, с. 6-11

²⁴⁵ 7 січня відслуживши Різдвяну Божественну Літургію, отець греко-католицької церкви Йосиф Курманович, був змушений від'їхати на Галичину, через возз'єднання. Після чого громада села Пратулин ховає ключі від Свято-Троїцького храму, щоб не впустити православного священника о. Леонтини Урбана, який був призначений Маркелем Попелем. Необхідно зазначити, що після події в Дрельові, де загинуло п'ять чоловік відстоюючи свою церкву і віру, жителі Пратулина знали на, що вони йдуть проте не побоялися. 22 січня рота солдат на чолі з прапорщиком Катуніним на переговори, проте нічого не вдалося. 24 січня прибула сотня солдат з підпоковником Штейном, саме вони розстріляли вірних селян на церковному подвір'ї. Ось їхні імена: Данило Кармаш, Лука Бойко, Вартоломій Осип'юк, Онуфрій Василюк, Пилип Герилюк, Константин Бойко, Микита Грицюк, Ігнатій Франчук, Вінкентій Левонюк, Іван Андреюк, Константин Лукашук, Максим Гаврилук і Михайло Ваврищук. Тіла загиблих добу лежали на сільському цвинтарі, після чого їх згорнули в одну могилу, яку закопавши, розрівняли, щоб ніхто не знайшов. Пор. Херович Т. *Пратулинські мученики як свідки христових страждань* // Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії. Т.2. Дрогобич 2017, с. 202-204

²⁴⁶ Пор. Сивіцький П. *Блаженні Підляські мученики з Пратулина*//*Богослов'я* 63 (1999) с. 92

²⁴⁷ Пор. Швейцер Альберт //royallib.com (30.11.2021)

²⁴⁸ Згідно з 124 статтею Конституції СРСР 1936 р. церква має бути відділена від держави і школи, тим самим де держава не могла контролювати церкву, там вона її ліквідувала. Проводилося залякування, економічний тиск, пропаганда проти духовенства. З приходом німецьких військ в Галичину в 1941 р. більшовики відступаючи, страчували духовенство, інтелігенцію українського народу. Пор. Марцелюк Полікарп. *Новомученики Української Греко-Католицької Церкви та їх свідочтво віри*. с. 53.

беатифікаційний процес розпочав ще Андрей Шептицький в 1937 році, проте через війни процес призупинився²⁴⁹. Архімадрит Клементій Шептицький помер в 1951 році в Владимирському централі, процес беатифікації почався в 1989 році. Беатифікаційні процеси решти слуг Божих, які померли між 1935-1973 роком, розпочиналися по різному, одні з клопотань близьких і родини, другі з прохання вірних, а ще інші з заяв духовенства. Цікавим фактом є те, що згідно норм проведення беатифікаційного процесу, процес кожного з слуг Божих мав би проходити в тій єпархії, де він помер, проте з виправданих причин, адже наші мученики були замучені і в Україні, і в Сибірі, весь процес проходив у Львові, для зручності і швидшого закінчення єпархіального процесу. У 2000 році відбулося об'єднання всіх цих процесів в один. В березні 2001 року закінчився архиєпархіальний етап процесу. 24 квітня 2001 року в Ватикані, в присутності папи відбулося проголошення декретів мучеництва слуг Божих. 27 червня 2001 року, під час приїзду папи Івана Павла II в Україну відбулося урочисте проголошення блаженних новомучеників Української Греко-Католицької Церкви під час Божественної Літургії у візантійському обряді²⁵⁰.

З часу виходу Церкви з підпілля, в Українській Греко-Католицькій Церкві виникла потреба у створенні органу який би займався справами беатифікації і канонізації. Тому Синод Єпископів в 1994 році для збереження пам'яті про святих і для їхньої прослави заснував Місію «Постуляційний центр беатифікації та канонізації святих» УГКЦ, яку провадив владика Михаїл Гринчишин .

Завданнями Постуляційного центру є допомога в проведенні єпархіального етапу розслідування у беатифікаційних і канонізаційних процесів в різних єпархіях УГКЦ, а також співпраця з Конгрегацією святих, проведення заходів щодо прослави кандидатів на святих, пошук матеріалів і документів пов'язаних з життям і духовною спадщиною слуги Божого, публікація біографічних матеріалів, творів, аналітичних студій, листів, популяризація слуг Божих, над

²⁴⁹Пор. Петрович М. *Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації*. с. 108.

²⁵⁰ Пор. Марцелюк Полікарп. *Новомученики Української Греко-Католицької Церкви та їх свідство віри*. с.42-60

життям яких проводиться процес беатифікації, пошук і опитування наочних свідків, які знали Слуг Божих які перебувають у беатифікаційному процесі .

Постуляційний центр має два відділи, а саме історико-агіографічний, який займається збором всіх документів, які засвідчують обставини смерті слуг Божих, а також перевіркою джерел богословами-цензорами та відділ церковного трибуналу, який проконсультувавшись з каноністами, опитує свідків, з дозволу компетентного єпископа, для того, щоб якомога краще зібрати всі свідчення про службу Божого. Весь зібраний матеріал, з допомогою Постуляційного центру впорядковують, при потребі перекладають на необхідну мову, роблять дві копії і передають з допомогою носія в Рим в Конгрегацію у справах святих .

3.3. Вшанування мощей в Церкві

Коли говоримо про *reliquiae*²⁵¹ і *exuviae*²⁵², мається на увазі тіла прославлених Богом християн виставленні на почитання всієї Церкви. «Традиційно так званими визначними мощами вважаються тіла Святих і Блаженних, більші інтегральні частини їх тіл або повний об'єм попелу, що залишився після кремації їхніх тіл»²⁵³.

З початків існування Церкви місця поховання мучеників шанувалися християнами, адже вони віддали найцінніше, що мали для Бога, своє життя. Місця їх поховань ставали місцем зустрічі християн, особливо в день народження їх для неба, які доповнювалися різними спільнотними молитвами. Починаючи з IV століття на могилах мучеників починають будувати храми. Прочани йшли до могил мучеників і просили частинку мощей, які пізніше приносили в свою батьківщину, де творили культ того чи іншого мученика. Християни вірять, що наскільки б малою не була частиця мощей, благодать все ж в них зберігається. Протягом століть, все ж таки були непорозуміння щодо мощей, так в середньовіччі відбувалася фальсифікація мощей і надмірне

²⁵¹ пер. з лат. мощі.

²⁵² пер. з лат. тлінні останки.

²⁵³ Пор. Реліквії в церкві: автентичність та збереження // causesanti.va

уповання на них, тому Церква, дбаючи про добро вірних, проводить перевірку мощей на автентичність²⁵⁴.

Згідно з 885 канонем Кодексу Канонів Східних Церков, прилюдне почитання мощей може відбуватися тільки щодо Святих чи Блаженних. Загалом ККСЦ не врегульовує питання мощей, лише в 888 каноні згадується про те, що їх не можна ні продавати, ні переносити без дозволу Апостольського Престолу або Патріарха в інший храм, якщо вони почитаються людом Божим²⁵⁵.

Важливо зауважити, що сьогоднішня практика перенесення і почитання мощей базується на Кодексі Канонічного Права, виданого 1917 року, яким користувалася і УГКЦ²⁵⁶. Проте є два більш сучасних документи, які врегульовують це питання, а саме:

- Додаток до *Sanctorum Mater*, який називається «Канонічне визнання тлінних останків Слуги Божого» і містить в собі чотири розділи.
- Інструкція прийнята в 2017 році «*Le Reliquie nella Chiesa: Autenticita e conservazione*»²⁵⁷.

Найперше в двох документах зазначається, що єпархіальні єпископи чи ті хто до них прирівнюється до них законом, має зберігати турботу до мощей, щоб якомога краще забезпечити їх збереження і уникнути будь-яких зловживань. Необхідно уникати будь-яких форм забобонів чи торгувань мощами чи предметів, які з ними контактували. Наголошується також а тому, що допоки беатифікація не завершилася, тлінним останкам не мають мати ніяких публічних поклонінь²⁵⁸.

Згідно додатку до *Sanctorum Matter* компетенцію щодо мощей має лише Конгрегація у справах Святих²⁵⁹. Однак як додає Інструкція 2017 року за мощі несе відповідальність компетентний єпископ. Перед тим як проводити будь-які

²⁵⁴ Пор. Місія Постуляційний Центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ. *Мученики – джерело свободи Церкви*. с. 186

²⁵⁵ Пор. Кодекс Канонів Східних Церков Ст. 884-888

²⁵⁶ Місія Постуляційний Центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ. *Мученики – джерело свободи Церкви*. с. 186

²⁵⁷ Пер. з лат. Реліквії в церкві: автентичність та збереження

²⁵⁸ Пор. Реліквії в церкві: автентичність та збереження // causesanti.va (01.12.2021)

²⁵⁹ Пор. Додаток *Sanctorum Matter*. Ст. 1

обробку і догляд щодо мощей необхідно дотримуватися місцевого законодавства і все узгодити з спадкоємцем по закону. Перед беатифікацією, Церкві мають бути передані мощі спадкоємцем через документ, який затверджений державною і церковною владою. Опісля єпископ надсилає лист Префекту Конгрегації, у якому вказує операції, які хоче вчинити щодо тлінних останків і їх місцезнаходження на даний момент, також при потребі перенесення мощей, вказує нове місце для почитання, тим самим просячи згоди для проведення вищезгаданого в Дикастерії²⁶⁰.

Єпископ має підтвердити, що тлінні останки є справжніми²⁶¹. Після того як єпископ отримає згоду Конгрегації, він має скликати трибунал, який складатиметься з єпископського делегата, промотора справедливості і нотаріуса, також необхідно призначити медичного експерта і двох свідків, всі вище зазначені особи до початку розслідування складають присягу про нерозголошення службової таємниці²⁶².

У визначений день всі вище зазначені особи, та ті кого вважає за потрібне єпископ, проте слід вважати на розголос події, приходять на місце зберігання тлінних чи нетлінних останків. Необхідно прочитати нотаріусом документ про останнє поховання. Опісля тлінні останки необхідно поставити на стіл, для огляду медичним експертом, щоб він зміг пізніше зробити детальний звіт²⁶³.

Для кращого збереження мощей блаженного з дозволу єпископа і Конгрегації, якій необхідно в листі вказати причини обробки і метод догляду за мощами²⁶⁴.

У випадку, якщо неможливо, щоб все зробити за один раз для збереження мощей, єпископському делегату необхідно вжити запобіжних засобів крадіжок. Опісля як все зроблено, у разі потреби можна замінити урну в якій зберігалися мощі, а попередню або релігійно зберегти, або знищити, слід також подбати щоб

²⁶⁰ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 1-5

²⁶¹ Пор. *Додаток Sanctorum Matter*. Ст. 2

²⁶² Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 6-12

²⁶³ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 13-17

²⁶⁴ Пор. *Додаток Sanctorum Matter*. Ст. 6

одяг був подібний до попереднього. Після всіх маніпуляцій в урну необхідно помістити звіт про все вчинене з печаткою єпископа²⁶⁵.

З дозволу Конгрегації, можна видалити дрібні частинки та фрагменти від тіла, які передаються постулятору для складання мощей, які зберігаються в наперед визначеному єпископом місці. Постулятор зобов'язаний підготувти свідоцтво про автентичність мощей. Розчленування недопустиме без дозволу Конгрегації. Продаж мощей ,а також зберігання їх в недозволеному місці суворо заборонене²⁶⁶.

Для закриття дій щодо мощей, нотаріус занотовує всі проведені операції в звіті, який підписують, єпископський делегат, промотор правосуддя, медичний експерт, два свідки, а також нотаріус. До документації необхідно додати рескрипт Конгрегації. Вся документація щодо проведених операцій, скріплена печаткою єпископа, має зберігатися в єпархіальній курії, а також копію необхідно відіслати в Конгрегацію у справах Святих. Елементи фотозйомки або відеозйомки мають бути додані до звітів, проте не можуть бути розголошені без дозволу компетентного єпископа²⁶⁷.

Мощі можна брати у паломництво, проте єпископ має призначити носія-хранителя мощей. Щодо мощей єпископ може призначити уповноваженого священника, який має скласти присягу про сумлінність виконання своїх обов'язків. Після паломництва мощі мають повернутися носієм-хранителем на місце приписаного перебування²⁶⁸.

3.4. Вшанування мощей у практиці УГКЦ

Йосафат Кунцевич. Першим місцем захоронення нетлінних мощей мученика було в Вітебську, відтак тіло було перевезено в Полоцьк, в собор святої Софії. 1650 році Князь Лев Казимир Сапіга²⁶⁹ після проголошення Йосафата блаженним

²⁶⁵ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 18-20

²⁶⁶ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 21-25

²⁶⁷ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 28-30

²⁶⁸ Пор. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження*. Ст. 31-38

²⁶⁹ Князь Лев казимир Сапіга (1609-1656) – князь Великого Литовського князівства. Пор. *Фамилия Сапи́га на фоне истории Украины-Руси* // sapiga-ua.narod.ru (08.12.2021)

(1643 р.) пожертвував для його мощей срібний саркофаг, під час вкладання в який рана на голові мученика відкрилась і пішла свіжа кров²⁷⁰. Опісля в 1705 році мощі перевезенні до церкви отців Василіян в Білій Підляській. Для кращого збереження мощей в 1917 році їх перевезено в Відень²⁷¹, звідки в 1949 році за рішенням Римського Архидієєса Пія XII мощі перевозяться в Рим. За сприянням Верховного Архидієєса Йосипа Сліпого та папи Івана XXIII в лютому 1963 році мощі виставленні для почитання в базиліці св. Петра, де вони зберігаються до сьогодні²⁷². Загалом де б не перебували мощі священомученика, здійснюється багато тисячні паломництва мирян, під час яких відбуваються чудеса та навернення²⁷³.

Пратулинські мученики. Тіла загиблих добу лежали на сільському цвинтарі, після чого їх згорнули в одну могилу, яку закопавши, розрівняли, щоб ніхто не знайшов. У 1990 році останки мучеників після ексгумації були перенесені до парафіяльного костелу в Пратуліні, де вони зберігаються в каплиці блаженних мучеників Підляшських²⁷⁴. Щороку 23 січня церква вшановує пам'ять Пратулинських мучеників, від час якого велика кількість людей відвідує місце їх почитання²⁷⁵.

Новомученики.

Вл. Григорій Хомишин (1867-1945), 26 березня 1945 р арештований у Львові. Через погіршення здоров'я переведений у лікарню Лук'янівської в'язниці, де він помер 28 грудня 1945 року. Місце поховання не знайдено.

Вл. Йосафат Коциловський (1876-1947) монах ЧСВВ, арештований 25 червня 1946 року, його було засуджено на 8 років в концентраційний табір біля Києва. Помер 17 листопада 1947 року. Тлінні останки з 12 серпня 2001 зберігаються в храмі Благовіщення Діви Марії в м. Стрий²⁷⁶.

²⁷⁰ Пор. Соловій М. *Святий Йосафат Кунцевич*, с. 309.

²⁷¹ Пор. Диржавин Н. *Життє свяченомученика Йосафата –єпископа Полоцького* // sviatitel.narod.ru (08.12.2021)

²⁷² Пор. Блажеєвський Д. *Берестейська унія та українська історична доля і недоля*, Т1. Львів 1995, с. 358

²⁷³ Пор. Яким'як І. *Свято свяченомученика Йосафата Кунцевича в літургійній традиції Східної та Західної Церкви*. Ліценціатська робота, Український Католицький Університет 2014, с. 39-43.

²⁷⁴ Пор. *Pratulín - Sanktuarium Męczenników Podlaskich* // niedziela.pl (08.12.2021)

²⁷⁵ Пор. Бабинський А. *Мученики з Пратуліна* // patriyarkhat.org.ua (08.12.2021)

²⁷⁶ Пор. Слуга Божий єпископ Йосафат Коциловський ЧСВВ // osbm.org.ua (08.12.2021)

Вл. Микита Будка (1877-1949), арештований 11 квітня 1945 року. Відправлений на восьмирічне заслання в табір Караганди, де помер 1 жовтня 1949 року. За словами очевидців тіло священномученика було залишене в лісі звірям на поживу, все що залишилося від владики шматок рукава²⁷⁷.

Вл. Григорій Лакота (1883-1950), 9 червня 1946 року арештований і висланий на заслання в концтабір Абезь, що знаходиться біля Воркути, в ньому ж і помер 12 листопада 1950 року. Похований на місцевому цвинтарі. Влітку 2001 року були знайдені тлінні останки священномученика, які зберігаються в храмі Різдва Пресвятої Богородиці у Львові²⁷⁸.

Вл. Миколай Чарнецький (1884-1959), монах-редемпторист, з 1945 по 1956 рік перебував у в'язницях і таборах примусової праці. Помер у Львові, був похований на Личаківському кладовищі. Його могила стала місцем паломництва мирян, особливо після чуд які ставалися на ній. Зараз тлінні останки священномученика спочивають в церкві отців Редemptористів св. Йосафата у Львові²⁷⁹.

Вл. Симеон Лукач (1893-1964) арештований 27 жовтня 1949 року на 10 років. Повторно арештований в липні 1962 року, ув'язнення відбував в Станіславові. Через туберкульоз легень відправлений в село Старуня, де помер 22 серпня 1964 року. 18 липня 2003 року відбулася ексгумація, після чого тлінні останки виставлені для почитання у крипті собору в Івано-Франківську²⁸⁰.

Вл. Іван Слезюк (1896-1973), арештований 2 червня 1945 року і засланий в Воркутські табори. Вдруге арештований в 1962 році на п'ять років в таборах суворого режиму. Помер в Івано-Франківську 2 грудня 1973 році. Тлінні останки з 29 жовтня 2001 року виставлені для почитання у крипті собору в Івано-Франківську²⁸¹.

Вл. Василь Величковський (1903-1973) монах-редемпторист, після 10 років заслання на Воркуті, повернувся в Україну, вів активну релігійну

²⁷⁷ Пор. Єп. Микола Будка // vsun.com.ua (08.12.2021)

²⁷⁸ Пор. Владика Григорій Лакота – блаженний УГКЦ // cerkiew.eu (08.12.2021)

²⁷⁹ Пор. *Священномученик Миколай Чарнецький: 60 років від народження для неба* // synod.ugcc.ua (08.12.2021)

²⁸⁰ Пор. Життєпис свщмч. Симеона // svmlukach.org.ua (08.12.2021)

²⁸¹ Пор. Минило 75 років від дня арешту Блаженного Владика Івана Слезюка // katedra.if.ua (08.12.2021)

діяльність за, що знову арештований на три роки, після закінчення терміну змушений покинути СРСР. 30 червня 1973 року спочив у Вінніпезі. З 16 вересня 2002 року нетлінні мощі священномученика зберігаються в храмі св. Йосипа в Вінніпезі, де за свідченнями відбуваються чуда. 20 липня 2014 р. проголошений покровителем в'язничного капеланства²⁸².

о. Климентій Шептицький (1869-1951), архимандрит Студійського уставу, арештований 1947 року. Покарання відбував у Владимирському централі, 1 травня 1951 року помер. Поховали обгорнутого в простирадлі, в ямі без жодних позначок, в наслідок чого поховання не вдалося знайти. В 2010 році на Владимирському кладовищі було встановлено пам'ятний хрест монахами Святоуспенської Унівської Лаври²⁸³.

о. Микола Конрад (1876-1941), Володимир Прийма (1906-1941), обидва були вбиті 26 червня 1941 року більшовиками в селі Страдч. Блаженний Микола Конрад, чийі останки є нетлінними²⁸⁴, вважається духовним опікуном студентської молоді, а дяк Володимир Прийма покровителем мирян²⁸⁵.

о. Леонід Фьодоров, екзарх Російський Студійського уставу (1879-1935). Арештований в 1923 році, засуджений на 10 років в Вятці, де він помер 7 березня 1935 року. Місце поховання невідоме²⁸⁶.

о. Омелян Ковч (1884-1944), 30 грудня 1942 р. заарештований гестапо і ув'язнений в тюрмі на Лонцького, в 1943 році перевезений в концтабір Майданек. 25 березня 1944 року помер і був спалений в крематорії. 24 квітня 2009 року синодом єпископів УГКЦ проголошений покровителем душпастирів УГКЦ²⁸⁷.

²⁸² Пор. Бл. Василь Величковський // cssr.lviv.ua (08.12.2021)

²⁸³ Пор. 150-річчя від народження Климентія Шептицького. Аристократ, архимандрит УГКЦ загинув у в'язниці Москви // radiosvoboda.org (08.12.2021)

²⁸⁴ Пор. Священномученик Микола Конрад: "Що вища гора, то ближче до Бога..." // dukhovnist.in.ua (08.12.2021)

²⁸⁵ Пор. Блаженні новомученики УГКЦ: Микола Конрад (1876-1941) // ichistory.org.ua (08.12.2021)

²⁸⁶ Пор. Леонід Фьодоров – інок, екзарх і мученик єдності Церкви ради // xcs.com.ua (08.12.2021)

²⁸⁷ Пор. Омелян Ковч — священик, патріот та праведник // istpravda.com.ua (08.12.2021)

о. Андрій Ішак (1887-1941), загинув 26 червня 1941 року від куль відступаючих більшовицьких солдат. Похований на Старосихівському кладовищі²⁸⁸.

о. Северіян Бараник, ЧСВВ (1889-1941) арештований 26 червня 1941 року, 29 червня знайдене понівечене тіло вирізаним хрестом на грудях. Тіло було поховане в спільній могилі²⁸⁹.

о. прелат Петро Вергун (1890-1957) арештований 22 червня 1945 року, отримав 7 років заслання в Сибірі. Помер 7 лютого 1957 року в селі Ангарськ, де і був похований. В 2004 році тлінні останки привезені до України і зберігаються в храмі Успіння Пресвятої Богородиці в м. Стрий²⁹⁰.

о. Яким Сеньківський, ЧСВВ (1896-1941), арештований 26 червня 1941 року. Очевидці говорять, що його було зварено в котлі²⁹¹.

о. Микола Цегельський (1896-1951), арештований 27 січня 1947 року і засланий у табір суворого режиму біля Потьми, де і помер 25 травня 1951 року. Був похований на кладовищі в Потьмі, проте прах перепохований на Микулинецькому кладовищі в Тернополі²⁹².

о. Іван Зятник ЧНІ, (1899-1952), арештований 5 січня 1950 року. Вивезений в табір Озерлаг Іркутської області. 17 травня 1952 року помер внаслідок переохолодження. Місце поховання невідоме²⁹³.

о. Зиновій Ковалик ЧНІ (1903-1941), арештований 21 грудня 1940 року. Утримувався в «Бригідках», де його тіло, розп'яте на стіні, знайшли німці 29 червня. Похований у спільній могилі²⁹⁴.

²⁸⁸ Пор. 80 років тому віддав своє життя за віру блаженний священномученик Андрій Ішак: тихий світильник віри // synod.ugcc.ua (08.12.2021)

²⁸⁹ Пор. Блаженний Северіян Бараник // sde.org.ua (08.12.2021)

²⁹⁰ Пор. Апостольський візитатор отець Петро Вергун // ukr-kirche.de (08.12.2021)

²⁹¹ Пор. Блаженний Яким Сеньківський // sde.org.ua (08.12.2021)

²⁹² Пор. Блаженний Микола Цегельський, як «зрадник Батьківщини», користувався величезною любов'ю і пошаною серед людей, що ще більше розлютило «ворожу» радянську владу // radiomaria.org.ua (08.12.2021)

²⁹³ Пор. Блаженний Священномученик Іван Зятник // old.cssr.lviv.ua (08.12.2021)

²⁹⁴ Пор. Блаженний Священномученик Зенон Ковалик // cssr.org.ua (08.12.2021)

о. Віталій Байрак, ЧСВВ (1907-1946), 13 листопада 1945 року арештований і ув'язнений в «Бригідках» на 8 років, проте 16 травня 1946 року помер. Похований у спільній могилі на подвір'ї²⁹⁵.

о. Олексій Зарицький (1912-1963), 30 жовтня 1963 року отець помер в таборі Долинка поблизу Караганди. Після виходу УГКЦ з підпілля, стараннями родини і парафіян тлінні останки перепоховані в Рясні-Руській, парафії де служив отець до арешту²⁹⁶.

о. Роман Лиско (1914-1949), арештований НКВД 9 вересня 1949 року. Згідно акту про смерть помер від проблем з серцем. Місце поховання невідоме²⁹⁷.

с. Олімпія Біда (1903-1952), с. Лаврентія Гарасимів (1911-1952), Згромадження Св. Йосифа, в 1950 році арештовані і відправленні на довічне заслання в с. Харськ Томської області. с. Лаврентія померла 28 серпня 1952 року, а с. Олімпія 23 січня 1952 року. 25 червня 2006 року тлінні останки сестер були віднайдені сестрами Згромадження св. Йосифа ОПДМ і виставлені до почитання в їх головній каплиці у Львові²⁹⁸.

с. Тарсикія Мацьків, згромадження сестер Служебниць Непорочної Діви Марії – (1919-1944) була застрелена більшовиком 18 липня 1944 року. Тлінні останки з вересня 2007 року зберігаються в церкві Косми і Дем'яна в м. Ходорові²⁹⁹.

Підсумовуючи можна сказати, що у випадку мучеників УГКЦ, є різні випадки, так до прикладу є віднайдені нетлінні мощі Йосафата Кунцевича, Василя Величковського чи тлінні Миколая Чернецького та інших біля яких відбуваються чуда, а є ще багато тіл новомучеників яких не знайдено і ми не знаємо їхньої долі, а також такі які неможливо буде знайти, як прах священномученика Омеляна Ковча, чиї мощі були кремовані. Проте це не заважає вірним вшановувати того чи іншого мученика і випрошувати в нього заступництва і ласк від Бога.

²⁹⁵ Пор. Блаженний Віталій Байрак // sde.org.ua (08.12.2021)

²⁹⁶ Пор. «Апостол Сибіру» о. Олексій Зарицький // ugcc.if.ua (08.12.2021)

²⁹⁷ Пор. Любінська-Снігур К. та інші. Випробувані, як золото в горнилі. ТЗ. Жовква 2016, с. 197.

²⁹⁸ Пор. Випробувані, як золото в горнилі Т1. Львів 2013, с. 199

²⁹⁹ Пор. Духовний світ блаженної мучениці с. Тарсикії Мацьків, СНДМ // oranta.org (08.12.2021)

У даному розділі було досліджено історичну видозміну від процесу прослави мучеників в перших століттях християнства місцевими митрополитами, єпископами, архимандритами, представлено як розповсюджувався культ мучеників від однієї спільноти до іншої, через читання *Passio* і як це читання впливало на спільноти духовно. Опісля представлено ряд нововведень Римськими Архиєреями, від централізації канонічного процесу папи Олександра III, розділення беатифікаційного і канонізаційного процесу за папи Сикста IV, створення Конгрегації священних обрядів і церемоній за папи Сикста V, пізніше розділення цієї Конгрегації на дві окремі, а саме Конгрегації Богослужінь і Конгрегації у справах Святих, за час понтифікату Павла VI. Реформа Івана Павла II і розквіт беатифікаційних та канонізаційних процесів і аж до останніх постанов папи Франциска.

Після цього було описано практику проведення канонізації в Київській митрополії, опрацьовано беатифікаційні процеси, які провадила УГКЦ, матеріали про смерть і перебіг беатифікаційного процесу Йосафата Кунцевича, Пратулинських мучеників, а також українських новомучеників, яких проголосив папа Іван Павло II блаженними під час візиту в Україну в 2001 році. Описано створення в 1994 році Місії «Постуляційного центру беатифікації та канонізації святих» УГКЦ, під началом владики Михаїла Гринчишина. Розглянуто діяльність і головні завдання Постуляційного центру.

Було досліджено процес опрацювання мощей на автентичність, як єпископ при бажанні провести ці дослідження має звертатися до Конгрегації у справах Святих, яка є головною у всіх операціях пов'язаних з цією площиною. Зазначено всіх учасників трибуналу в дослідженні мощей, а саме промотора справедливості, делегата єпископа, медичного експерта, двох свідків, а також описано їхні завдання.

ВИСНОВКИ

Мученики є і завжди будуть великою цінністю для Церкви і прикладом для християн. Поняття *μάρτυς* яке етимологічно означає свідок, позначає людину, яка засвідчила своїм життям і смертю любов до Христа. Значення цього поняття змінювалося, адже в Старому Завіті воно використовувалося для означення свідків в суді, проте в Новому Завіті так називають осіб, які пожертвували власним життям для свідчення віри в особу і науку Ісуса Христа, а також в воскресіння після смерті. Без воскресіння мучеництво є намарно потраченим життям, проте смерть знищується Ісусом Христом, він бо перемінив її на воскресіння, завдяки чому мученик обожує своє тіло, а не нищить.

В Старому Завіті було пролито багато крові праведників, від Авеля до Захарії, проте найбільш пам'ятним є смерть братів Макавейських, яку первісні християни вважали як взірць до наслідування. В Новому Завіті важливою темою є покликання Ісуса Христа учнів до мучеництва, Він попереджав їх про гоніння, тому для них це не було несподіванкою. Другою важливою темою є зречення себе самого, аж до зречення свого життя. В Новому Завіті поданий приклад мучеництва первомученика Стефана, мучеництво якого має багато паралелей з смертю Ісуса Христа і тим самим стає взірцем для наступних поколінь мучеників.

Для Святих Отців мучеництво розумілося як уподібнення Спасителю, з умовою провадження богоугодного життя. Християни розуміли, що приймають мученицьку смерть не завдяки кволу тілу, а завдяки готовності духа, якому кориться тіло. Також Святі Отці наголошують, що поки людина є в земному тілі, не може довести своєї любові до Бога по іншому ніж через мучеництво, в якому очищається, як золото в горнилі. Світ прирівнюється Отцями царства диявола, звільнення з якого є мучеництво. З творів Святих Отців можна зробити висновок, що в мученицькій смерті вони бачать справжнє життя, яке починається з Хрещення кров'ю, яке змиває всі гріхи.

Згідно Катехизму Католицької Церкви мучеником може стати лише той хто перебуває в близькості з Господом. Мучеництво прирівнюється до місійності, адже там де ставалися випадки мученицької смерті, християнство розросталось, подібно словам Тертуліана, що кров мучеників є насінням християн.

У зв'язку з тим, що культ мучеників був завжди цінний для Церкви, була створена Конгрегація у справах Святих, яка розробила процес беатифікації. Головними документами, котрі врегульовують процес беатифікації є Апостольська конституцією *Divinus perfectionis Magister*, яку було проголошено 25 січня 1983 р., Римським Архиєреєм Іваном Павлом II, *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum* затвердженні 7 лютого 1983 року, інструкція Конгрегації у справах святих *Sanctorum Mater* видана 1 липня 2007 р. Метою беатифікаційного процесу є збір свідчень, документів як негативного, так і позитивного характеру для підтвердження, або спростування opinii мучеництва слуги Божого.

Загалом процес беатифікації можна почати 5 років після смерті мученика і він ділиться на кілька етапів, перший з них це підготовчий, на якому ініціюється справа кандидата. На цьому етапі постулятор, якого призначив заявник, має дізнатися чи користується кандидат думкою мучеництва і знаків у вірних. Постулятор має діяти в інтересах Церкви, тому нічого не приховувати. Отримавши всі дані компетентний єпископ має впевнитись у цінності і важливості даного процесу для Церкви. Єпископ може розпочати процес щодо кандидата, якщо Конгрегація і Синод єпископів немає нічого проти.

Далі розпочинається єпархіальний рівень процесу, з цього моменту кандидата починають називати слугою Божим. На цьому етапі головною місією постулятора і експертів в галузі історії та архівістики є зібрати всі опубліковані та не опубліковані твори слуги Божого, які пізніше даються цензорам-богословам для перевірки з питань віри та моралі, а також документацію пов'язану з ним. Після цього оперуючи всім матеріалом промотор справедливості має скласти запитальник для свідків. Допит свідків є в присутності нотаря.

До завершення єпархіального етапу, необхідно, при потребі, перекласти акти на необхідну мову, а також виготовити *Transunto* з *Archetipo* через фотокопії, кожна сторінка якого завіряється нотарем через штамп і підпис. Після цього з *Transunto* виготовляється ще одна копія, яка називається публічною. Перевезення актів до Конгрегації, а саме *Transunto*, публічної копії, копії виданих творів слуги Божого, з думкою про них цензорів богословів, відбувається через носія, якого призначив єпископ.

На римському етапі всі подані акти розглядаються релятором, радниками-богословами і доповідачем. Після розгляду необхідно згенерувати *Informatio*, *Positio*, *Votum*, які подаються Колегії Кардиналів і Єпископів на розгляд. Після чого Римський Архиєрей ознайомлюється з актом про засідання Колегії і проголошує слугу Божого блаженным.

Для кращого розуміння процесу беатифікації, необхідно дізнатися як він сформувався до сучасного вигляду. В першому столітті всі охрещені вважалися святими, але через те, що почалися гоніння певний відсоток християн зрікалися віри, інші ж частина йшла на вірну смерть заради свідчення віри в Ісуса Христа, так зародився культ мучеників. До XI ст. як такого процесу прослави не було, адже прослава мучеників відбувалася місцевим єпископом, митрополитом чи патріархом. Папа Олександр III забороняє будь-які канонізації без дозволу Римського Престолу, а папа Гонорій створює комісії, які займались збором свідчень. Папа Сикст IV, через довгі затримки канонізацій, дозволяє носити титул блаженний мученикам на певній території. Папою Сикстом V в 1588 році засновано *Congregatio pro Sacri Ritibus et Caeremoniis*. Папою Урбаном VIII розділено процеси канонізації і беатифікації, які відрізнялися територіальними, агіографічними, іконографічними та літургійними відмінностями. 1969 році папою Павлом VI Конгрегація була поділена на *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum* та *Congregatio de Causis Sanctorum*. В 1988 році відбулася реформа папи Івана Павла II, папою проголошено Апостольську конституцію *Divinus perfectionis Magister* і *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum*, а також засновано *Studium*. Папа

Бенедикта XVI для ефективнішої співпраці з єпископами видав інструкцію *Sanctorum Mater* в 2007 році. 11 липня 2017 року папа Франциск в апостольському листі «*Maiorem hac dilectionem*» додає третій шлях до святості, через віддання свого життя передчасно, як жертву за когось іншого.

В третьому розділі було досліджено беатифікаційний процесу мучеників в Київській Митрополії та Українській Греко-Католицькій Церкві, а саме Бориса і Гліба, Йосафата Кунцевича, Пратулинських мучеників, новомучеників УГКЦ. Канонізація Бориса і Гліба була проведена митрополитом Іоаном I не пізніше 35 року XI ст. за практикою перших століть. Починаючи від Йосафата Кунцевича беатифікаційні процеси проходили в Римі. Слід також розрізнити практику проведення беатифікаційного процесу часів Йосафата Кунцевича, головні етапи розслідування якого проходили в Римі, тому були затягування в часі, в порівнянні з сучасним процесом проголошення новомучеників УГКЦ, де головні етапи розслідування проходили в Львівській Архидієцезії. Це стало можливо завдяки тому, що Іван Павло II

Мощами в Церкві називають тіла святих і блаженних. Мощі завжди шанувалися християнами, на могилах мучеників будували храми. Завдяки мощам поширювався культ того чи іншого мученика. Документами, які врегульовують перенесення і почитання мощей є додаток до *Sanctorum Mater*, «Канонічне визнання тлінних останків Слуги Божого» і інструкція прийнята в 2017 році папою Франциском «*Le Reliquie nella Chiesa: Autenticita e conservazione*». Як зазначається в цих документах компетентними щодо мощей є Конгрегація у справах Святих та єпископ. Загалом документи зазначають, що перед тим як вчинити будь-яку обробку чи догляд мощей компетентний єпископ має порадитись з Конгрегацією, а також все має бути згідно державного та церковного законодавства. В УГКЦ є також практика почитання вірними мощей святих та блаженних, до яких вони ходять для випрошування ласк через їх заступництво перед Господом, але не всі мощі новомучеників є знайдені, проте це не заважає мирянам і духовенству творити мучеників, адже вони не поклоняються мощам, а особі і подвигу мученика.

На мою думку, завдання і мета, які були поставлені в цій магістерській роботі виконані, я отримав надзвичайно великий багаж знань, пов'язаних з цією темою. Проте дане питання є надзвичайно важливим і вимагає подальшої заглибленої дослідницької праці над ним.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Святе Письмо і Документи Церкви:

1. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / пер. Івана Хоменка, Жовква: Місіонер, 2015
2. Бенедикт VI. Інструкція *Sanctorum Mater* // Мученики – джерело свободи Церкви. Збірка статей конференції справ беатифікації і канонізації святих у Католицькій Церкві, 2013-2015 рр. Львів: Артклас 2015.
3. Іван Павло II. *Normae servandae* // Мученики – джерело свободи Церкви. Збірка статей конференції справ беатифікації і канонізації святих у Католицькій Церкві, 2013-2015 рр. Львів: Артклас 2015.
4. Іван Павло II. Апостольська конституція *Divinus perfectionis Magister* // Мученики – джерело свободи Церкви. Збірка статей конференції справ беатифікації і канонізації святих у Католицькій Церкві, 2013-2015 рр. Львів: Артклас 2015.
5. II Ватиканський Собор. Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium*. Львів 2014.
6. Франциск. Інструкція *Le Reliquie nella Chiesa: Autenticita e conservazione* [PDF]. «Б. м.», «б. р.».

Основна література:

7. Antonio Casieri. *Postulatorum vademecum*. 1985.
8. Абогунрін С. Євангеліє від Луки // Міжнародний Біблійний Коментар. Євангеліє та Діяння апостолів. Т.4. Львів 2019, 193-281.
9. Віллен ван Хентен Я. Друга книга Макавеїв // Міжнародний Біблійний Коментар. П'ятикнижжя та історичні книги. Т.2. Львів 2017, 532-552.
10. Гавард В. Пібоді Д. Євангеліє від Марка // Міжнародний Біблійний Коментар. Євангеліє та Діяння апостолів. Т.4. Львів 2019, 142-193.
11. Гринчишин М. Мучеництво в Євангеліє та в Церкві // Богослов'я 63 (1999), 9-14.

12. Жаровська О. *Випробувані, як золото в горнилі* Т1. Львів 2013.
13. Комісія Синоду Єпископів. *Катехизм Католицької Церкви*. Жовква 2002.
14. Леон-Дюфура К (ред). *Словарь Библейского Богословия*. Москва 1998.
15. Леске А. *Євангеліє від Матея* // *Міжнародний Біблійний Коментар. Євангеліє та Діяння апостолів*. Т.4. Львів 2019, 37-142.
16. Любінська-Снігур К. та інші. *Випробувані, як золото в горнилі*. Т3. Жовква 2016.
17. Марцелюк П. *Новомученики Української Греко-Католицької церкви та їхнє свідцтво віри* // *Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, 42-61.
18. Марцелюк П. *Шлях прослави святих у Католицькій Церкві* [PDF]. «Б. м.», «б. р.».
19. Місія Постуляційний Центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ. *Мученики – джерело свободи Церкви. Збірка статей конференції справ беатифікації і канонізації святих у Католицькій Церкві, 2013-2015 рр.* Львів: Артклас 2015.
20. Мудрий С. *Християнське мучеництво – свідчення Церкви ХХ століття*// *Богослов'я* 63 (1999), 85-92.
21. о. Михайло Димид. *Мучеництво: Традиція і канони*// *Богослов'я* 63 (1999), 26-60.
22. Окуре Т. *Євангеліє від Йоана* // *Міжнародний Біблійний Коментар. Євангеліє та Діяння апостолів*. Т.4. Львів 2019, 281-372.
23. Романик Й. (упор.) *Святий Йосафат Кунцевич. Документи щодо беатифікації*. Жовква 2010.
24. Сарно Р. *Моці Блаженних і Святих*. Львів 2019.
25. Тейлор Дж. *Книга Діяння Апостолів*// *Міжнародний Біблійний Коментар. Євангеліє та Діяння апостолів*. Т.4. Львів 2019, 376-428.
26. Федько Р. *Мучеництво в святоотцівській спадщині* // *Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, 24-39.

- 27.Цмоканич І. *Мучеництво в Біблії: жертва та свідоцтво*//*Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, 17-23.
- 28.Шпідлік Т. *Антиномія смерті і життя в мучеництві* // *Богослов'я* 63 (1999), 14-26
- 29.Шпідлік Т. *Духовність християнського сходу*. Львів 1999.

Додаткова література:

- 30.*Апофтегми Отців* // PG 65.
- 31.Беч Ю. *Спорідненість процесу засуду та страждань першого мученика Стефана та Ісуса Христа*//*Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, с. 89-93
- 32.Блажеєвський Д. *Берестейська унія та українська історична доля і недоля*, Т1. Львів 1995.
- 33.Великий А. *З літопису християнської України*, т. 5. Рим 1972.
34. Евсевий Памфил. *Церковная история* // *Богословские труды Московской патриархии*, [PDF] Т. 5, Москва 1982-1985.
- 35.Жихевич Т. *Йосафат Кунцевич*. Львів 1998.
- 36.Йоан Золотоустий. *Повне зібрання творінь Йоана Золотоустого у 12 томах. Похвальне слово всім святим мученикам*. Т.2. К.2. Київ 2016.
- 37.Назаренко А. *Киевский митрополит Иоанн I*. Москва 2007.
- 38.Ориген. *О молитве и увещание к мученичеству*, II [PDF], 2-ге вид. Санкт-Петербург 1897.
- 39.Падовезе Л. *Вступ до патристичного богослов'я*, Львів 2001.
- 40.Патрило І. *Холмська Провінція Матері Божої (1810-1864)* // *Нарис Василіянського Чину Святого Йосафата, Записки ЧСВВ*. Рим 1992.
- 41.Петрович М. *Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації* // *Богослов'я* 69 (2005),103-118
- 42.*Проти Єресей V 9, 2* // SC 153 (1969).
- 43.Ростовський Д. *Життя святих. Страдание и чудеса святих мучеников Бориса и Глеба, князей руських*. Т.9. [PDF]. Москва 2010.

44. Сабат П. *Вшанування мучеників УГКЦ, проголошених блаженним папою Іваном Павлом II в Україні у 2001 р. Metron (Мётрон) : журнал з Еклезіології і Церковного права* 2015.
45. Сабат П. *Історія формування культу мучеників в Церкві, а зокрема в УГКЦ. Науковий вісник Гілея* 165. Київ 2021
46. Савчук О. *Значення святості в християнському подвигу святих князів Бориса та Гліба // Святий рівноапостольний Володимир – творець української держави. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції, присвяченої 1000-літтю упокоєння святого рівноапостольного великого князя Київського Володимира, Хрестителя Руси-України, мученицької кончини святих страстотерпців благовірних князів Бориса і Гліба та 900-ліття перенесення їх святих мощей.* Київ 2015.
47. Св. Теодор Студит. *Короткі науки // Перлини Східних Отців*, упор. Катрій. Ю. Вид. 2. Львів 1998.
48. Святитель Иоанн Златоуст. *Полное собрание творений Иоанна Златоуста*, I [PDF], Т2. Санкт-Петербург 1896.
49. Священномученик Игнатий Богоносец, епископ Антиохийский. *Ранние Отцы Церкви. Антология. Послание к Римлянам, IV* [PDF], Брюссель, 1998.
50. Сивіцький П. *Блаженні Підляські мученики з Пратулина // Богослов'я* 63 (1999), 92-116.
51. Сивіцький П. *Блаженні Підляські мученики з Пратулина.* Жовква 1999.
52. Соловій М. *Святий Йосафат Кунцевич.* Торонто 1967.
53. Соловьёв В. *Духовные основы жизни*, [PDF], Париж 1925. Тертуліан. *Апологетик 50. Творения Тертуллиана, христианского писателя в конце второго и в начале третьего века.* Санкт-Петербург, 1849.
54. Спасский Сергей. *Полный месяцеслов Востока. Восточная агиология.* Т 1. [PDF]. Москва 1875-1876.

55. Тереховський Р. *Канонічні аспекти ведення процесу беатифікації мучеників з впровадженням інструкції *Sanctorum Mater** [PDF]. «Б. м.», «б. р.»
56. Тертуліан. *Послание к мученикам*, I [PDF], 2-ге вид. Санкт-Петербург 1849.
57. Х. Мішталь. Л. Фейдаш-Бучек. *Sanctorum Mater. Коментар до Інструкції Конгрегації у справах Святих про проведення дісцезіального або єпархіального розслідування в канонізаційних справах*. Жовква 2019.
58. Херович Т. *Праулинські мученики як свідки христових страждань // Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, 201-207.
59. Цимбалюк О. *Прослава і почитання мучеників. Сучасна практика Католицької Церкви та досвід Самбірсько-Дрогобицької Єпархії Української Греко-Католицької церкви // Наукові записки Дрогобицької духовної семінарії*. Т.2. Дрогобич 2017, 61-83.
60. Чурина. О. *Канонизация и почитание местных святых в истории церкви* [PDF]. Ленинград 2008.
61. Яким'як І. *Свято священомученика Йосафата Кунцевича в літургійній традиції Східної та Західної Церкви*. Ліценціатська робота, Український Католицький Університет 2014.
62. Яременко В.–Сліпушко О. (упор.) *Новий тлумачний словник української мови*, Т1. Київ 2006.
63. Petrowycz M. *Bringing Back the Saints: The Contribution of the Roman Edition of the Ruthenian Liturgical Books (Recensio Ruthena, 1940-1952) to the Commemoration of Slavic Saints in the Ukrainian Catholic Church*. Ph.D. Dissertation, Saint Paul University 2005.
64. Congregatio De Causis Sanctorum. *Studium. Corso formativo per istruire le cause dei santi. Parte II Storico-Agiografica*. Citta del Vaticano, 2009.

Інтернет джерела:

65. «Апостол Сибіру» о. Олексій Зарицький // Івано-Франківська Архиепархія ugcc.if.ua (13.06.2021).
66. 150-річчя від народження Климентія Шептицького. Аристократ, архимандрит УГКЦ загинув у в'язниці Москви // Радіо свобода radiosvoboda.org (17.11.2019).
67. 80 років тому віддав своє життя за віру блаженний священномученик Андрій Іщак: тихий світильник віри // Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви synod.ugcc.ua (26.06.2021).
68. Свідки Розп'ятого мають єдину стратегію – покірну любов // Місія Постуляційний центр беатифікації УГКЦ missiopc.blogspot.com (18.09.2021).
69. Апостол Ерм // Азбука веры azbyka.ru (04.12.2021).
70. Апостол Ерм. Пастырь. Видение третье. Строение башни, изображающей церковь // Азбука веры azbyka.ru (16.10.2021).
71. Апостольський візитатор отець Петро Вергун // Українська Греко-Католицька парафія Покрова Пресвятої Богородиці та св. Апостола Андрея Первозванного у Мюнхені ukr-kirche.de (08.12.2021).
72. Бабинський А. Мученики з Пратулина // Патріархат Греко-Католицьке аналітичне видання patriyarkhat.org.ua (2014).
73. Беатифікація трьох іспанських священників-капуцинів, мучеників за віру // *Vatican news* vaticannews.va (29.11.2021).
74. Бл. Василь Величковський // Редемптористи cssr.lviv.ua (08.12.2021).
75. Блаженний Віталій Байрак // Самбірсько-Дрогобицька єпархія Українська Греко-Католицька Церква sde.org.ua (08.12.2021).
76. Блаженний Микола Цегельський, як «зрадник Батьківщини», користувався величезною любов'ю і пошаною серед людей, що ще більше розлютило «ворожу» радянську владу // Радіо Марія radiomaria.org.ua (02.07.2021).

77. Блаженний Священномученик Зенон Ковалик // *Редемптористи* cssr.org.ua (08.12.2021).
78. Блаженний Священномученик Іван Зятюк // *Редемптористи* old.csr.lviv.ua (08.12.2021).
79. Блаженний Северіян Бараник // *Самбірсько-Дрогобицька єпархія Українська Греко-Католицька Церква* sde.org.ua (08.12.2021).
80. Блаженний Яким Сеньківський // *Самбірсько-Дрогобицька єпархія Українська Греко-Католицька Церква* sde.org.ua (08.12.2021).
81. Блаженні новомученики УГКЦ: Микола Конрад (1876-1941) // *Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету* ichistory.org.ua (01.09.2014).
82. Блаженный Диадок, епископ Фотики // *Азбука веры* azbyka.ru (04.12.2021).
83. Владика Григорій Лакота – блаженний УГКЦ // *Єпархія Ольштинсько-Гданська Греко-Католицької Церкви в Польщі* cerkiew.eu (08.12.2021).
84. Дамас I Римський // *Древо открытая православная энциклопедия* drevo-info.ru (22.11.2021).
85. Декреталій // *Лексика – українські енциклопедії і словники* leksika.com.ua (23.11.2021).
86. Диржавин Н. *Життє священикомученика Йосафата –єпископа Полоцького* // *Святитель Йосафат* sviatitel.narod.ru (08.12.2021).
87. *Духовний світ блаженної мучениці с. Тарсикії Мацьків, СНДМ* // *Оранта* oranta.org (18.04.2013).
88. *Єп. Микола Будка* // *храм Всіх Святих Українського народу* vsun.com.ua (08.12.2021).
89. *Життєпис свцмч.Симеона* // *Паломницький центр Симеона Лукача* svmlukach.org.ua (08.12.2021).
90. *Конституція Lumen Gentium: миряни у Церкві* // *Радіо Марія* radiomaria.org.ua (13.10.2021).
91. Леонід Фьодоров – інок, екзарх і мученик єдності Церкви ради // *Християнин і світ* xic.com.ua(08.12.2021).

92. *Минуло 75 років від дня арешту Блаженного Владика Івана Слезюка // Архікатедральний та Митрополичий Собор Воскресіння Христового* katedra.if.ua (08.12.2021).
93. *Міланський едикт // Credo credo.pro* (01.09.2021).
94. *Про нас // Місія Постуляційний Центр беатифікації УГКЦ* missiopc.blogspot.com (17.11.2021).
95. Назаренко А. *Борис и Глеб. Канонизация // Православная энциклопедия под редакцией Патриарха Московского и всея Руси Кирилла* pravenc.ru (08.12.2021).
96. *Нові процедури в обрядах беатифікації(2005) // Congregazione delle Cause dei Santi* causesanti.va (01.12.2021).
97. *Омельян Ковч — священик, патріот та праведник // Історична правда* istpravda.com.ua (26.03.2021).
98. *Ориген // Азбука веры* azbyka.ru (16.10.2021).
99. *П'ятдесятиріччя Конгрегації в справах визнання святих // Vatican news* vaticannews.va (11.10.2021).
100. *Помер Феодосій Великий // Цей день в історії* jnsn.com.ua (14.01.2017).
101. Поппе А. *О времени зарождения культа Бориса и Глеба // Портал Credo credo.ru* (08.12.2021).
102. *Реліквії в церкві: автентичність та збереження // Congregazione delle Cause dei Santi* causesanti.va (01.12.2021).
103. *Святитель Иоанн Златоуст // Азбука веры* azbyka.ru (16.10.2021).
104. *Священномученик Игнатий Богоносец, епископ Антиохийский // Азбука веры* azbyka.ru (16.10.2021).
105. *Священномученик Иринеи Лионский // Азбука веры* azbyka.ru (16.10.2021).
106. *Священномученик Микола Конрад: “Що вища гора, то ближче до Бога...” // Духовність* dukhovnist.in.ua (31.01.2019).

107. *Священномученик Миколай Чарнецький: 60 років від народження для неба* // Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви synod.ugcc.ua (02.04.2019).
108. *Септуагінта* // Знаймо разом znaimo.com.ua (22.10.2021).
109. *Слуга Божий єпископ Йосафат Коциловський ЧСВВ* // Провінція Святого Миколая Василянський Чин Святого Василя Великого osbm.org.ua (17.11.2013).
110. *Сьогодні у Церкві мучеників більше, ніж у перші віки християнства: папа Франциск* // Дивен Світ dyvensvit.org (01.02.2017).
111. *Тертуліан* // Азбука веры azbyka.ru (04.12.2021)
112. *Фамилия Сапиґа на фоні історії України-Руси* // Фамилия Сапиґа на фоні історії sapiga-ua.narod.ru (08.12.2021).
113. *Швейцер Альберт* // Електронная библиотека royallib.com (30.11.2021).
114. *Cardinal José Saraiva Martins. New Procedures in the Rite of Beatification* // EWTN ewtn.com (22.10.2021).
115. *Il profilo della Congregazione* // Congregazione delle Cause dei Santi causesanti.va (11.10.2021).
116. *Natura e storia dell'Archivio della Congregazione delle Cause dei Santi* // Congregazione delle Cause dei Santi causesanti.va (11.10.2021).
117. *Hans von Campenhausen* // Wikipedia The Free Encyclopedia en.wikipedia.org (04.09.2021).
118. *Motu Proprio. The Catholic Encyclopedia* // New Advent newadvent.org (21.11.2021).
119. *Pastor Bonus* // Академик dic.academic.ru (25.10.2021).
120. *Pratulín - Sanktuarium Męczenników Podlaskich* // Niedziela.pl niedziela.pl (2004).